

Maak

Yesu pi wel wiak kutömweri sëen wë krismaki 35 pöta ök won sëen Maak puuk Yesuu ngön ompyaö epët retëng ëa. Maak yapin nent Son pöp Yerusalem kak wilën wë Pitaare Pool kaamök elmëa. Pi Rom omnaröaan retëng ëa. Rom omnarö pöt, weëre kosangötön kön wiin ompyaö yaauro yak pi Yesuu ya retëng weëre kosangring mäneimauta ngönte retëng ëa.

Pöt epël wia.

Ngön ompyaut ngës räaut *1:1-13*

Yesuu Kalili yangerak ya mënaut *1:14-9:50*

Kalili yangerakaan Yerusalemë saut *10:1-52*

Yerusalem kak Yesuu naë oröaut *11:1-15:47*

Yesu wal ëaut *16:1-8*

Yesuu ëö pet elmëaut *16:9-20*

Son i yamëaupök ngönën ök maima

(Matiu 3:1-12; Luk 3:1-18; Son 1:19-28)

¹ Yesu Kristo Anutuu Ruup pim ngön ompyaut ngës rëak epël oröa. ² Aisaia Anutuu tektek ngön yaaupök epël retëng ëa.

“Kat wi. Ne omën nem ngönte waup wes mëen wet rapnaat.

Puuk nim kanö ningësëpnaat.

³ Yang pultakaan omën nampök epël ya.

‘Aköpëen kanö wotpil weseë. Ngësak ompyaö panë weseë.’”

⁴ Aisaia pim retëng ëa pöl Son i yamëa pöp yang pultak oröak ngön epël ëa. “Arim utpetat sëp wasën ne ar i nimëëmaan. Pël ëen Anutuuk arim

utpetat ent ë nuulapnaan.” ⁵ Pël maan Yutia yangraakaanre Yerusalem kakaan omën narö selap pim naë së ngön kat wiak pitëm ketre saunat tekeri wesak ök maan Sonök Yotan imeri i momëa.

⁶ Son pöp pim ulpëen kosangëp pol kamel ëpötök ket ëak mëak wëa. Pël ëak pol koröpöök yepat ket ëaö naö urëëa. Ën pim kaömp pöt ngëntre mop pëen neima. ⁷ Ngönte pöt epël ök maima. “Omën nem ënëm waisëpna pöp pim weëre kosangtak nemët il wasëpnaap. Ne utpet epopök pim ing korötepar wii nemowilnganëëp. ⁸ Ne i yaaptaring yanimë. Puuk pöt Ngëëngk Pulöök nimëëpnaat.”

Sonök Yesu i momëa
(*Matiu 3:13-17; Luk 3:21-22*)

⁹ Akun pötak Yesu Nasaret kak Kalili yangerakaan së oröön Sonök Yotanëk i momëa. ¹⁰ Pël ëen imeriaan yaaprem itaangkën kutömwer këm nga ëen Pulö ekëpë ök sak pim rangk irëa. ¹¹ Pël yaëen kutömweriaan ngön nent epël mëëa. “Ni nem Ruup. Ne nimëen ya kë sak niin kent panë yaalni.”

Setenök Yesu morök elmëa
(*Matiu 4:1-11; Luk 4:1-13*)

¹² Pël yemaan Pulöök tapëtakëer yang omën wonrekë wes mëen sa. ¹³ Pörek së akun 40 wëen Setenök morök elmëeima. Pi animauröa tekrak wëen enselöröak kaamök elmëeima.

Yesu pim yaat ngës rëa
(*Matiu 4:12-17; Luk 4:14-15*)

¹⁴ Son wii kaatak moulmëen wëen Yesu pi Kalili yangerak së oröak Anutuu ngön ompyaut war wesak epël ök mëea. ¹⁵ “Akun temanöm yesën Anutuuk peene wa ngaöök nimëepnaan yaë. Pötaanök lup kaip tiak ngön ompyaut wak taë weseë.”

*Yesuuk ru kong nent pimëen koira
(Matu 4:18-22; Luk 5:1-11)*

¹⁶ Yesu pi Kalili i kaö pöökë pouuk yesem itaangkën omp nanang naar, Saimonre nangap Entru, piarip i kaö pöök iir yoolaan itena. Piarip i kaö imënörö korak wes mëak mon wa pël eim wëa. ¹⁷ Pël ëen epël mëea. “Arip nem ënëm waiseë. Pël ëen nook arpim i kaö imënörö yewan pi tapël omnaröeta önëen niulëëmaan.” ¹⁸ Pël maan piarip tapëtakëer piarpim iiröt om wiak pim ënëm sa. ¹⁹ Pël ëen pi kot nent ëngkël yesem itaangkën omën nanang munt naar Semsre nangap Son, Sepeti pim ruaar, piarpim wangaöökë rangk iiröt ompyaö yewasem wëen itena. ²⁰ Pël ëak piaripön ngön maan piarpim pepap Sepeti pim ya omnaröaring wangaöök wëen sëp mowesak Yesuu ënëm sa.

*Yesuuk urmerap waö ë momëa
(Luk 4:31-37)*

²¹ Pël ëak pit Kapaneam kak së oröak kët kë yesautak Yesu pi Yuta omnaröa ngönën tuptak së ilëak ngës rëak ngönën ök mëea. ²² Pël yaëen omnarö pim ngöntaan yaan panë sa. Pi pepapök öngpököt wa kotiak maan ngön kosangötë ngarangköröa ngön yaaut il mowesa. ²³ Pël yaëen akun tapëtak ngönën tup pöta kakaati omën urmerap pim lupmeri wëaö nampök Yesuun ngön

ëak epël mëëa. ²⁴ “Elei, Yesu Nasaretaanëp. Ni ten tol elniim? Ni utpet niwasumëak waisan koröp. Ne niin ëwat wë. Ni Anutuu naëaan Omën Ngëëngkëp.” ²⁵ Pël maan Yesuuk urmer pöpön ngön kosang mëak epël mëëa. “Ni ngön angan. Omën pipop sëp mowesak oröak së.” ²⁶ Pël maan urmerap orööpënëak omnamp mök ë moolaan së ngentiak wiaan ngönëer oröak sa. ²⁷ Pël ëën omnarö yaan panë sak neneren epël mëëa. “Elei, epët oröpët? Ngön epët maim nent. Weëre kosangring maan urmeraröeta pim ngön ngaarëk yëo.” ²⁸ Pël ëën ngön pöt ulöl sak Kalili yanger pangk ëa.

*Yesuuk Pitaë lëlamöp ompyaö mowesa
(Matiu 8:14-15; Luk 4:38-39)*

²⁹ Akun pötak ngönën tuptakaan oröak Sem-sre Sonring Saimonre Entru piarpim kaatakë sa. ³⁰ Pël ëak Saimon pim öng lëlamöp yauman koröp es nga yeem wiaan teënt Yesuun ök mëëa. ³¹ Ök maan pim naë së moresi moröak wal ë moulmëën tapëtakëer koröp es nga pöt won sëën kaömp ar ë mena.

*Yesuuk omën selap ompyaö mowesa
(Matiu 8:16-17; Luk 4:40-41)*

³² Wiap kan pötak këtëp yeilaan omën kak pörek wëaurö pit omën yauman yaauröere urmerarö pitëm lupötë wëaurö pourö pim naë wak sa. ³³ Pël ëën kak pörekörö ka kanrak së rongan ëa. ³⁴ Pël ëën yauman ke nentere nent yaaurö ompyaö mowesak urmerarö selap waö ë momëa. Pël ëak urmerarö pim songönte ëwatörö yak tekeri wesak apanëak nga mëëa.

*Yesu pi Kalili yangerak ngönën ök maö sa
(Luk 4:42-44)*

³⁵ Röök nginömööring ëlpam këekë newalën wiaan wal ëak yang lup omën won nentak së Anutuun ök mëëa. ³⁶ Pël ëën Saimonre pim karurö piin ap wasö ënëm së ³⁷ koirak epël mëëa. “Omnarö niin ap yewas.” ³⁸ Pël maan epël mëëa. “Tiar ka munt temanöm wia pötëeta ngönën ök maö sëpa. Ne ya pöt mëmpëak waisaup.” ³⁹ Pël mëak Kalili yangerak ka wieëa pötë së ngönën tupötë ngönën ök maöre urmerarö waö ë më pël ëeim wakaima.

*Yesu pi omën kësë ëa namp ompyaö mowesa
(Matiu 8:1-4; Luk 5:12-16)*

⁴⁰ Omën kësë ëa namp pim naë së rar rë mowesirak epël mëëa. “Aköp, ni ompyaö newasumëak pöt yok pangk ompyaö newasumëët.” ⁴¹ Pël maan Yesu pi piin yaköm ëën mores el mëak pim rangk mowiak epël mëëa. “Pël elniimëak yeëerek ompyaö së.” ⁴² Pël maan tapëtakëer pim kësëat won sa. ⁴³ Pël ëën teënt wes yamëem pepanöm mëak epël ök mëëa. ⁴⁴ “Epël yaalni epta ngönte omnaröen ök manganok om el wesak së nim koröpö kiri ar yaaö nampön pet elmë. Pël ëak omnarö nim ompyaö san pöt ewat sëpnaan Moses pim ngön kosangta wia pöl kiri ar ëëm.” ⁴⁵ Pël ëën Yesu pi ka kaöatë yoolök naaröön ëlëëp omën wonötë wëën omën nalaan nal wëaurö pim naë seima.

2

*Yesuuk omën kosat kël wa namp ompyaö
mowesa
(Matiu 9:1-8; Luk 5:17-26)*

1 Wë enëmak akun nentak Yesu pi kaalak Kapaneam kak së oröak ka nentak së wëen ka peparö kat wiak ² pim ka wëa pötak së wa top ëak peö ëen ka kanëreta il wariak wëa. Pël ëen Yesuuk pitën ngönën ök yemaan ³ omën mor kong nent pöröak omën kosat kël wa namp urtak wiak wak së oröa. ⁴ Pël ëak pim naë mowiipënëak omën selap peö ëak wëen pomp ëak kaata ngaarëk is Yesuu wëaurek ka möör wak omnamp urtaring wes mëen irëa. ⁵ Pël ëen Yesu pitëm kön wi kosang yewesauten itenak omën kosat kël wa pöpön epël ök mëea. “Nem ruup, ne yok nim saunaté kangut ent ë yanuulak.” ⁶ Pël yemaan ngön kosangötë ngarangk pörök wëa narö kat wiak epël kön wia. ⁷ “Elei, omën epop pi oröp ëënak epël ya? Pi, ‘Ne yok nim saunaté kangut ent ë yanuulak,’ pël yemaan Anutuu yapinte wa ngep yaalmë. Ya pöt Anutu pimtëetep.” ⁸ Pël yaëen Yesu pitëm könötön pim könöök itenak epël mëea. “Arim lupötë tol ëënak kön ke pil yawi? ⁹ Nem omën kosat kël waupön, ‘Nim saunaté kangut ent ë yanuulak,’ ngön pël yemak pöt kengkënte. Pöt ar ngön pöta këet tekeri nasën ëen nem ngön pöt yaap ma kaar pël newasngan. Ën nem omnampön, ‘Wal ëak së,’ ngön pël yemak pöt könömët. Pöt nem ngön pöta këet tekeri sëen ngön pöt yaap ma kaar pël wasënëet. ¹⁰ Pötaanök ar ne kaar wonöp Omën Këep e yangerak wë weëre kosang wak saunaté kangut ent ë yemoolak pöten ewat sënëak epël ök yemaan iteneë.” Pël mëak kosat kël wa pöpön epël mëea. ¹¹ “Ne epël niamaan kat wi. Ni wal ëak korumönte wak nim kaatakë së.” ¹² Pël maan pi wal ëak tapëtakëer korumönte wak pit pouröa itöök

kan sa. Pël eën yaan sak Anutuun ping wesak epël ök mëëa. “Tiar omën ke epël nenten itnaangkën äaut.”

*Yesuuk Liwai pimëën koira
(Matiu 9:9-13; Luk 5:27-32)*

¹³ Yesu pi pël ääk kaalak i kaö eöökël yesën omën selap pim ënëm sëen ngönën ök mëëa. ¹⁴ Pël ääk pörekaan së Liwai, Alpias pim ruup, pim mon yewaö kaatak wëen itenak epël ök mëëa. “Nem ënëm elnë.” Pël maan pi wal ääk pim ënëm sa.

¹⁵ Pël ääk Yesuun yas maan pim kaatak së wel aisëäk kaömp yenën takis yewaöre utpet yaaö munt narö kësang piire pim ruuröaring kaömp ngawi na. Omën ke pilorö kësang pan pim ënëm sa pötaanök. ¹⁶ Pël eën Parisi omën ngön kosangötë ngarangk naröak itaangkën pi omën utpet yauröere takis yewauröaring kaömp ngawi yenën pim ruuröen epël mëäk pëël mëëa. “Arim rë yanuulaup, pi tol eënak omën takis yewauröere utpet omnaröaring kaömp ngawi yen?” ¹⁷ Pël maan Yesu kat wiak kangiir epël mëëa. “Omën yauman wonörö rota ngësë nasën. Yaumanringöröakëer rotaröa ngësë sa yaë. Ne omën pitëmtën kön wiin wotpilörö pël yewas pörö lup kaip tiipnaan memëäk newaisën. Won, omën pitëmtën kön wiin saun yaurö pël yewas pörö ngön ök maan lup kaip tiipënek waisaup.”

*Kaömp ngës yooläuta ngönte
(Matiu 9:14-17; Luk 5:33-39)*

¹⁸ Akun pötak Sonë ruuröere Parisi omnaröa ruurö kaömp ngës olëak wëa. Pël eën omën narö

Yesuu naë së epël mëak pëel mëëa, “Sonë ruuröere Parisi omnaröa ruurö kaömp ngës olëak wë. Ën nim ruurö tol ëënak pël naën yaë?”
 19 Pël maan Yesuuk kangiiir epël mëëa. “Omën namp öng öpënëak yeem pim karuröaring wëen karuröak yaköm ëën kaömp ngës olëak öpën ma? Won. Pitring wëen kaömp ngës olëak naöpan.
 20 Ënëmak omën naröak pi wak kama ulmëen akun pötakökëër pim karurö yaköm ëën kaömp ngës olëak öpnaat. Pöl pit ne kama neöpna pötakökëër nem ruurö neen yaköm ëën kaömp ngës olëak öpnaat.

21 “Omën namp poë koröp ngolöpöökaan kaö nent ilak ulpëen ngaanëpë keliaurek wiak korir namëëpan. Pël ëëpna pöt poë koröp ngölöp pötak ulpëen ngaanëp weruun ilak kaak sëpnaat. 22 Ën omën namp i kep pol koröpwerring ket ëa ngaan pötak wain i ngolöpët kolön yok pangk naëpan. Pël ëëpna pöt wain i pöt kep wetak pol koröp pöt sak il ngentiin iit orö sëpnaat. Pël ëën pol koröpwerta utpet ëëpnaat. Pötaanök wain i ngolöpët kep ngolöptak lë mëëpna pötak pangk ëëpnaat.”
 Yesuu pël mëëa pöta songönte epët. Mosesë ngön kosang ngaanötre pimtë ngön ngolöpöt pangk irikor naëpan pötenök mëëa.

*Akun kë yesauta ngönte
 (Matiu 12:1-8; Luk 6:1-5)*

23 Kë yesa akun ngëëngk nentak Yesure pim ruurö pit rais yaöökë lup yesem ruurö ulöp narö töa. 24 Pël yaëën Parisi naröak piin epël mëëa. “Kë yesa akun ngëëngktak pitëm ya yamëngk pipotön pepanöm wia. Pit tol ëënak yaë?” 25 Pël maan

Yesuuk epël ök mëëa. “Tewitre pim omnaröa kaömp won wë këenëën ëa pöt ar sangk kelak kat nawiin yaaurö ma? ²⁶ Apaiata pim kiri ar yaaö wotöök sak wëa akunetak Tewit pi Anutu ngönën tup kaöeta kakaati së kaömp Anutuu ëöetak wieëa pöt kiri ar yaaurökëër nempnaan omën pasurö nempnanëak nga yaaut wak pimënt nak pim omnarö karut mangkën na. Pöt ar sangk kelak kat nawiin yaaurö ma?” ²⁷ Pël mëak epël mëëa. “Anutu pi omnarö kaamök ëëpënëak akun kë yesaut ket ëa. Pi akun kë yesaut kaamök ëëpënëak omnarö ket naën. ²⁸ Pötaanök Omën Këep ne kë yesa akun ngëëngk pöta pepap. Nem kentöök akun eptak nem ruuröen omnant ëëpnaan memaat.”

3

Yesuuk omën kël wa namp ompyaö mowesa (Matiu 12:9-14; Luk 6:6-11)

¹ Akun nentak Yesu pi kaalak ngönën tupta kakaati ilëak itaangkën omën mores kël wa namp wëa. ² Pël ëën omnarö pit Yesuuk akun ngëëngktak ompyaö wasën pöt ngön yaatak ulmëëpënëak ngai yeem wëa. ³ Pël ëën puuk omën mores kël wa pöpön epël mëëa. “Wal ëak wais itëkëël tau.” ⁴ Pël mëak omnaröen epël pëël mëëa. “Kë yesa akun ngëëngktak omnarö ompyaö elmëëpen ma utpet elmëëpen? Omnarö ompyaö mowasëpen ma utpet mowasëpen?” Pël maan pit nerek nemaan. ⁵ Pël yaëën pi pitëm lup kosang yaauten ya këlangön ëën nga it nalnal elmë pet irak omën pöpön epël mëëa. “Nim mores el më.” Maan mores el mëën kosang sa. ⁶ Pël ëën Parisi omnarö ka tomök së tapëtakëër

Erotë omnaröaring pit tol äak Yesu mëmpën pöta ngönte kopëta wesa.

Omnarö i kaöök wa rongan äa

⁷ Yesu pi pim ruurö koirak i kaöök së wëen Kalili yangerakaan omën selap pan pitëm ënëm sa. Pörö pëen won, Yutia yangerakaanre ⁸Yerusalem kakaan, Itumia yangerakaanre i Yotanë ëngk komuntakëlaanre Taiaare Saiton ka pöorarëaan omën selap pan pim yaautön kat wiak së oröa. ⁹ Pël ëen omën selap pörö pi ngepre un elmëëpanëak pim ruuröen wang naö temanöm wes ulmëëpënëak mëëa. ¹⁰ Omën selap pan ompyaö mowesa. Pötaanök omën ëmpöltre yaumanörö pi mësël elmëëpënëak së ngepre un elmëëpanëak wangaöön mëëa. ¹¹ Pël ëen omën urmeraröaringöröak Yesuun itenak pim ingrak rar rë wesirak ngön äak epël mëëa. “Ni Anutuu Ruup.” ¹² Pël yemaan pit pim songönte tekeri wesak apanëak kosang wesak nga mëëa.

Yesuuk pim ngön yaaö omën 12 pörö wa ulmëa (Matiu 10:1-4; Luk 6:12-16)

¹³ Wë akun nentak pimënt rosir naöök së wë pim ru öpënëak kent kön wiauröen yas maan pim naë së rongan äa. ¹⁴ Pël ëen omën 12 pörö ru wesak piiring wë ngönën ök maöre ¹⁵ urmerarö waö ë momë pël ëëpënëak mëëa. ¹⁶ Pim omën 12 äak wa ulmëa pörö eporö. Saimonön yapin ngolöpët Pita mëëa. ¹⁷ Pël äak Sems Sepeti pim ruupre nangap Son, piaripön yapin ngolöpët Poanesis mëëa. Tiarim ngöntak tangre kaö pöta ökaar pël apenaat. ¹⁸ Ën Entruure Pilip, Patolomiuure Matiu, Tomasre Sems Alpiasë ruup, Tatiasre Saimon Selot pël yamëëa pöp pi ngaan Rom kamanëp

söp mowasöpënëak aima omën tok pötakaanöp pi-ire ¹⁹ ën Yutas Keriot kakaanöp Yesuun kup mowi-ipnaap.

Yesure Pielsepulë ngönte

(Matiu 12:22-32; Luk 11:14-23; 12:10)

²⁰ Yesu pi kaatak së wëen omën kësang pan kaalak wa top yaëen pit ruuröa kaömp nëmpna mopët won ëa. ²¹ Pël yaëen pim ëlre nang kat wiak, “Kön irikor yaalmë,” pël mëak koirëpënëak sa.

²² Pël ëen ngön kosangötë ngarangk Yerusalem kakaan sa pöröak epël mëëa. “Urmeraröa kaöap, Pielsepul, pim lupmeri wëen pöpë weëre kosangöök urmerarö waö ë yamë.” ²³ Yemaan wa top elmëak ngön nokoliil nent epël mëëa, “Setenök tol ëak pimënt waö elmëëpën? ²⁴ Yang nerakë omnarö pitëm naë nga oröön nener mënak kom ëak pöt naön ëëpnaat. ²⁵ Ën ka kopët nentak wëaurö tapël nener mënak kom ëëpna pöt repak sëen ka kosaö wiaapnaat. ²⁶ Tapël Setenök werak pimënt möak waö elmeëpna pöt pangk kosang sak naën ëëpnaat. Pi kö sëpnaat. ²⁷ Omën nga namp wëen munt nampök pim kaatak ilëak omnant naöpan. Wet rëak omën nga pöp wii të wiakök pim omnant pout öpnaat. Nga pöp Seten.

²⁸ Ne yaap niamaan kat wieë. Omën utpet ke nentere nent ëak Anutuun utpet wesak mapna pöt Anutuuk omën utpet pöt poutë kangut yok pangk kërë moolapnaat. ²⁹ Ën namp pi Ngëëngk Pulöön utpet wesak tapël mapna pöp pim saun pöta kangit ent ë nemoolapan, om kosang wiaapnaat.” ³⁰ Ngön pipët, “Pim lupmeri urmerap wë,” mëëa pötaanök pil mëëa.

*Yesuu ëlre nangaröa ngönte
(Matiu 12:46-50; Luk 8:19-21)*

³¹ Ngön pipot ök yamëem wëen pim ëlre nang ka tomök së wë orööpënëak kakaatiil ngön wes mëa. ³² Pël ëen Yesu pi omnaröa öngpök wëen epël ök mëea. “Nim ëlre nang tomök wë niin ya.” ³³ Pël maan Yesuuk epël mëea. “Nem ëlre nang talörö?” ³⁴ Pël mëak omën wirö wa taap elmëak wëa pöröen iteneë epël mëea. “Nem ëlre nang pörö eporö. ³⁵ Omën Anutuu këm ngön ngaarëk yeö piporö nem ëlre nangarö pël yaë.”

4

*Omnant öpöt olëauta watepang ngönte
(Matiu 13:1-9; Luk 8:4-8)*

¹ Yesu pi kaalak i kaö ëöök së këekë wesak ngönën ök mëea. Pël yaëen omën kësang pan pim naë wa rongan ëa. Pël ëen pi wangaöökë ngaarëk is wel aisëak wëen omnarö yangerak wëa. ² Pël ëaan watepang ngön nentere nent yamëem nent ngës rëak epël mëea. ³ “Niamaan kat wieë. Omën namp pim yaak së omnant öpöt olëa. ⁴ Pël ëen nant kamtaöök ngentiin intöröak oröak na. ⁵ Ën nant këlöökë rangk ngentia. Pël ëen yanget kënyangap wiaan yak teënt oröa. ⁶ Pël ëen këtëp ngaarëk apër maan öp pöt kotön saap wak umön rëa. Pöt misënöt kotut pötaanök. ⁷ Ën nant nönötë öngpök olëa. Pël ëen nönöt oröak ngep ëen sësë ëak mos ëa. ⁸ Ën nantökëer yang kolaptak olëa. Pël ëen pötökëer aprak ulöl sak kë kësang pan uta. Kengk nemorëet 30, nemorëet 60, nemorëet 100 pël uta.” ⁹ Ngön

pipët maö së epël mëak pet ira. “Katringëpök ngön epët kat wiip.”

Yesu pi tol ëënak watepang ngönöt mapënëak mëä

(Matiu 13:10-17; Luk 8:9-10)

¹⁰ Omnarö sa pet yairën pimënt wëën pim ru 12 pöröere omën munt piiring wëaurö pim watepang mëäutë songönötön pëël mëä. ¹¹ Pël ëën epël mëä. “Anutu pimtök wa ngaöök nimëak wë ngön ëlëëp pöta songönte arënökëër pet yaalni. Ën omën muntarö pit pöta songönte kat wiipanëak watepang ngön ök yak. ¹² Pit Anutuu naë rë olaan pitëm saunatë kangut kërë olapan itöök itaampënaatak këëten yok pangk itnaampan ma katëëpök kat wiipnaatak songönten këëkë kön nawiipan.”

Omnant öpöt olëauta watepang ngönta songönte
(Matiu 13:18-23; Luk 8:11-15)

¹³ Pël mëak epël mëä. “Watepang niak pöta songönten ëwat nasën ma? Pël yaëen tol ëak watepang ngön pout niaan ëwat sën? ¹⁴ Omnampë öpöt olëa pöt ngönën öpöt olëa. ¹⁵ Öpöt kamtaöök ngentia pötë ökörö pit ngönën kat wiak wa lupmeri wiin Seten tapëtakëër wais wak sëpnaat. ¹⁶ Ën öpöt këlöökë rangk ngentia pötë ökörö pit ngönën kat wiak tapëtakëër kent kön wiak wak öpnaat. ¹⁷ Pël ëak lupötë misën il natëën. Pötaanök akun kot nent kön wi kosang wesak wëën pitëm Anutuu ngön ngaarëk yeö pötaan omnaröak këlangön kat mowiak utpet mowasën tapëtakëër wil këlok ëëpnaat. ¹⁸ Öpöt nönötë öngpök ngentia pötë ökörö

pit ngönën kat wiipnaatak ¹⁹ wë koröpöökë omnantön kön selap eëre monere urömen kentre kaur eëre omën munt nantön war ë pël yaëen pötök ngep elmëen ngönën mos eëpnaat. ²⁰ Ën öpöt kolaptak ngentia pötë ökörö pit ngönën kat wiak wak wëen pitëm wëwëatë kë ompyaut orööpnaat. Narö kë 30, narö kë 60, narö kë 100 pël orööpnaat.”

Esuwesi ngönte
(Luk 8:16-18)

²¹ “Talëpök esuwes mangiak wak së kapita öngpök mëere urta ikanöök wi pël eëpën? Pël naëpan. Urta ngaarëk wesiren ëwa eëpnaat. ²² Omën elëep wia pipot wi naöpanëët. Pipot tekeri sëpnaat. Ën ngep eën wia pipot wiakaim wi naöpanëët. Ënëmak wëlël eën omnarö itaampnaat. ²³ Katringëpök ngön epët kat wiip.” ²⁴ Pël mëak epël mëëa. “Ar nem ngönöt këëkë wesak kat wieë. Arök omnant omnaröaan elmëënë pöt Anutuuk tapël kaip ti nimpnaat. Pël ëak muntat kaö wesak nimpnaat. ²⁵ Namp Anutuuk ngön ompyaö nant mangkën taë wak öpna pöp muntat mampnaap. Ën namp mangkën taë wes wak naön eëpna pöp kot weëa tapët Anutuuk kama wa ëp eën elek öpnaap.”

Omnant öpöt olaan jaaröauta watepang ngönte

²⁶ Yesu pi ngön nent epël mëëa. “Anutuu wa ngaöök yanimë pöt epël. Omën namp pim yaak omnant öpöt olapnaat. ²⁷ Pël ëak rö kan ka urööre këtëk wal ëak wë pël yeem réngap jaaröön pöta songönte köpël öpnaat. ²⁸ Yanger pimtök kaamök elmëen réngap orööpnaat. Wet réak réngap orööpnaat. Pörekaan ëp wilëpnaat. Pörekaan këët

utöpnaat. ²⁹ Pël äak köp sëen omnamp tööpnaat. Këët yatöa akunet temanöm yes.”

*Këra lëlëp kotupë watepang ngönte
(Matiu 13:31-32, 34; Luk 13:18-19)*

³⁰ Yesuuk omnaröen ngön nent epël ök mëea. “Anutuu wa ngaöök yanimë pöt tolëelte? Ne oröp nantë ök äak am? ³¹ Pipët këra lëlëp nampë ökö. Lëlëp pöp kot panëep, omën muntatë lëlëpöröak il yewas. ³² Pël yaëetak orökökëer pöpök këra muntat il wesak wap wiak wëen intörö wais ngen-tiak kët kosöptak wëere ka ëp wi pël yaë.”

³³ Yesu pi watepang ngön nentere nent mëak ngönën ök maima. Pitëm ewat sëpnaat ök maima. ³⁴ Nent war wesak nemaan, watepang pëen maima. Pimtë ruuröaring pëen wëakëer war wesak ök maima.

*Kentöök Yesuu ngönte ngaarëk wa
(Matiu 8:23-27; Luk 8:22-25)*

³⁵ Kët taptak wiap kanök pim ruuröen epël mëea. “Tiar i kaö olëak ëngk komuntakël sëpa.” ³⁶ Pël maan omën kësang pörek wëen sëp mowesak teëntom piiring wangaöök ilëak yesën wang munt nant ënëm sa. ³⁷ Yesën kent kësang panë möak kaö maat wangaöök ilëak peö ëepënëak ëa. ³⁸ Pël yaëen Yesu pimënt wangaöökë kasngaël ngan rerekta rangk ka uraan it moilak epël ök mëea. “Rë yanu-ulaup, tiar kö sëpenëak yeëep ya ngës naën ma?” ³⁹ Pël maan wal äak kentöön nga mëak i kaöön epël ök mëea. “Ni leng äak wia.” Pël maan kentö leng ëen i kaö wiap sa. ⁴⁰ Pël ëen pitën epël mëea. “Ar oröpëen kasiin sak yeë? Arim kön wi kosang yewesaut won ma?” ⁴¹ Pël maan pit yaan sak

neneren epël mēēa. “Elei, omēn epop tal namp apen? Puuk kentre i kaö maatön nga maan pim ngönte ngaarëk yeöp.”

5

*Yesuuk omēn nampökaan urmerarö waö ë mäa
(Matu 8:28-34; Luk 8:26-39)*

¹ Pit i kaö olëak ëngk komuntakël Kerasa yangerak sē oröa. ² Pël ëak wangaöökaan yaaröön omen urmerap pim lupmeri wëaö namp omēn yangaöökaan sē pi koira. ³ Omēn pöp omēn yangaöök wë nga yaëen ingre morötë wii yaapötökre seenötök tē yemowiin pangk naën yaaup. ⁴ Omnaröak kët ël epotë ingre morötë wii yaapötök tēere seenötök tē pël ëen wii yaapöt il olëak seenötta tapël il olëak wëen omnarö mor öpënëak yaëen pangk naën yaaup. ⁵ Pi rö kanre këtëk poutë omēn yangaöökre rosiratë ka ureim wë ngön ë olëak aimeë pimtök pimtë koröpö kël möeimēn utpet ëaup. ⁶ Omēn pöpök kamaarek wë Yesuun itenak pöömpö sē rar rē wesirak yaya yamëem ⁷ ngön ëak epël mēēa. “Yesu ni Anutu Ngaarëk Panëepë Ruup. Ni ne tol elnëem? Ne Anutuu ëöetak niamaan. Ni këlangön nangkan.” ⁸ Yesuuk, “Urmerap ni, omnampökaan oröak se,” pël ök mēēa pötaanök. ⁹ Pël ëak Yesuuk pim yapinten pëel maan epël mēēa. “Nem yapinte Selap. Ten selap wë pötaanök.” ¹⁰ Pël mëak ke urak kimang epël mēēa. “Ten yang epër sēp wasënaataan waö elnëengan.” ¹¹ Pël ëen yang pörek tangitak pol narö kësang lupönöök wëa. ¹² Pël ëaan urmerarö pit Yesuun ke urak epël kimang mēēa. “Ni ten wes

nimëen polöröa öngpök ilenaan sën.” ¹³ Pël maan Yesuuk kuure mak maan urmerarö pit omën pöpökaan oröak së polöröak ilëa. Pël ëen polörö pöömpö së parëaöök oröak së i kaöök ilëak i nak wel wia. Pol pörö selap 2000.

¹⁴ Pël ëen pol ngarangkörö kas së kaare yang pörökë omën wëauröen ök më pet ira. Pël ëen omnarö itaampënëak sa. ¹⁵ Pël ëak omnarö pit pöten itaampënëak Yesuu naë së oröak itaangkën omën urmerarö selap piikaan oröak sa pöp könö koirak poë koröp urak Yesuu naë wel aisëaan ite-nak kas ëa. ¹⁶ Pël yaëen itenauröak omën urmerarö wakaima pöpë ngönteere polöröa ngönte poutepar ök mëëa. ¹⁷ Pël ëen pit Yesu pitëm yanger sëp wesak sëpënëak ke urak mëëa.

¹⁸ Yesu wangaöök yeilaan omën urmeraröaring wakaima pöp piiring sëpënëak ke urak mëëa. ¹⁹ Pël yaëen Yesuuk ke mourak epël mëëa. “Nim kak së nimoröaring wë Aköpë nim naë retëng kaö elniak sant yaniwas pipta ngönte ök mam.” ²⁰ Maan omën pöp Tekapolis yangerak ka 10 pötë Yesuuk pim elmëa pöt pout ök maö sa. Pël ëen pit kat wiak yaan sa.

Yesuuk Sairasë koontupre öng namp ompyaö mowesa

(Matu 9:18-26; Luk 8:40-56)

²¹ Pël ëak Yesu pi wangaöök ilëak ëngk komuntakël së oröak i pisöök ngentiak wëen omën kësang pim naë së oröak wa top ëa. ²² Pël yaëen ngönën tupta ngarangk namp yapinte Sairas pi Yesuu naë së pim ingrak tok oriak ²³ kosang wesak epël mëëa. “Nem koontup wel wiipënëak yaë. Pötaanök ni wais moresi mor wëen ompyaö sak

öp.” ²⁴ Pël maan kat wiak yesën omën kësang pan pim ënëm yesem pi il mowari yesa.

²⁵ Pël yaëen pitëm tekarak öng namp öng yau-man ëeim wëen krismaki 12 ëak won saup wëa.

²⁶ Öng pöp rotaaröak ya mëngkën pangk naën om këlangön kat wieim wëa. Pël yeem pim sumat meneimën won sa. Pël ëen yaumante won nasën om ëeim wëa.

²⁷ Öng pöpök Yesuu yaauta ngönte kat wiak omnaröa tekarak wë Yesuu kasngaël së pim ulpëenëpök mësël elmëa.

²⁸ Pöt, “Ne om pim ulpëenëpök mësël elmëema pöt ompyaö sumaat,” pël wesakök ëa.

²⁹ Pël elmëen tapëtakëer won sëen kat men ëen pim koröpö taë sa.

³⁰ Pël ëen Yesu pim weëre kosangö won yesem yaan kat men ëak omnaröa tekarak kaip tiak,

“Talëpök nem ulpëenëpök mësël yaalnë,” mëak pëel mëëa.

³¹ Maan ruuröak epël mëëa. “Omnarö selap wë naröak mök ë yan-imëerek,

“Talëpök neek mësël yaalnë?” pël angan.”

³² Yemaan Yesu pi pöt talëpök yaalmë pöt ëwat sëpënëak omnaröen it nalaan nal elmëa.

³³ Öngöp pi pöt pim koröpöök retëng oröa pöten itenak kas kön wiak reireë urak Yesuu naë së pim ingrak tok oriak pim songönte war wesak ök mëëa.

³⁴ Pël maan puuk epël mëëa. “Koontup aë, nimtë kön wi kosang yewesautak ompyaö yesën. Pötaanök ya kë sak së ompyaö öm.”

³⁵ Öng pöpön pël yamëem wëen omën narö ngarangkëpë kaatakaan së ngarangkëpön epël mëëa. “Nim koontup wel wiaarek këpök rë yanu-ulaup koirak waisngan.”

³⁶ Pël yemaan Yesu kat mowieë ngarangkëpön epël ök mëëa. “Kön selap ëënganëp om kön wi kosang newas.”

³⁷ Pël mëak

omën muntaröen nga mäak Pitaare Semsre nanga Sonringörö pitëmënt sa. ³⁸ Së ngönën tupta ngarangkëpë kaatak oröak omën selap pan pit ingre këlël aö ngön kaëp kaö aim wëen itena. ³⁹ Pël äak kakaati së omnaröen epël mëä. “Ar tol ëënak ingre ya ilak aö epël yeë? Koontup wel nawiin om ka ura.” ⁴⁰ Pël yemaan sömre ëlak yeä. Pël ëën pit koö ë mëën yaaröön ëlre pepaarring pim ruurö pëen koontupë wieä pörek ilä. ⁴¹ Pël äak koontupë moresi moröak epël mëä. “Talita kumi.” Pöt tiarim ngöntak, “Koontup, ni wal ëëmëak yeniak,” pël apenaat. ⁴² Maan tapëtakëer koontup wal äak sak waisö äa. Koont pöpë krismakiat 12 pël won saup. Pël ëën omnarö itenak yaan utpet sa. ⁴³ Pël yaëën omnaröen ök mepanëak kosang wesak nga mäak koontup kaömp mangkën nëmpënëak mëä.

6

Nasaret omnarö Yesu kasëng mena (Matiu 13:53-58; Luk 4:16-30)

¹ Yesu pi kaare yang pör sëp wesak pimtë ka songöntakël yesën pim ruurö ënëm sa. ² Së wëen ngëëngk akunet temanöm sëen ngönën tuptak së ngönën ök mëä. Pël ëën omën selap kat wiak yaan sak epël mëä. “Elei, omën epët tarëkaan orö morëa? Èwat kësang eppel talëpök rë moula? Pël äak pim retëng kaö yaaö pöt kaö panë maimal yaë. ³ Tiar piin èwat wë. Pi ka ök yarëaupë ruup. Pim ëlëp Maria. Yokot pim nangarö Semsre Yosep, Saimonre Yutas pörö. Èn koont pim nangaröeta tiarring wë.” Pël mäak piin kaaöre këëpöt elmä. ⁴ Pël yaëën Yesuuk epël mëä. “Tektek

ngön yaaö namp ka nantëeröak piin ping wesak yema. Pël yaautak pimtë kaare yangerak wëen piiring wëauröak kaö nasën wë wesak piin ping wesak nemaan ë yaë.”⁵ Kak pörekörö pitëm piin kön wi kosang nemowasën ëautaan ya retëng weëre kosangring nant kësang pitëm naë namëngkën ëa. Om yauman omën kopët nampnamp pim more-siar rangk mowiak ompyaö mowesa.⁶ Pël ëak pitëm piin kön wi kosang nemowasën ëa pötaan yaan sa.

*Yesuuk pim ru 12 pörö ya nga wes mëa
(Matiu 10:5-15; Luk 9:1-6)*

Yesu pi ka muntatë ngönën ök maö seima.⁷ Pël yeem pim ru 12 pöröen yas maan sëen urmerarö waö ë momëepënëak weëre kosang menak ngës rëak kom ëak naar naar pël pël ëak wes momëa.⁸ Pël ëak kan kourakë omnant wak sëpanëak nga mëak sungkörat pëen wak sëpënëak mëëa. Kaömpre kërre monere pöt wak sëpanëak mëëa.⁹ Ing körötökëer mëak ulpëënaarta pouwaar mëëpanëak nga mëëa.¹⁰ Pël mëak epël ök mëëa. “Kak nerek së oröak ka ilanë piptak pëen wë olëak oröak sën.¹¹ Kak nerek së oröön ngöntre kar elniak arim ngönöt kat nawiin yaëen pöt kasëng menak ing porpor elmëak arim ingötëaan yangre ulölöt ka pöök kërë moolëak sëen pitëmtë songönöt kön wi-ipnaan.”¹² Pël maan pit së lup kaip tiipënëak ngönën ök mëëa.¹³ Pël yeem urmerarö selap waö ë momëere yauman yaaurö selap tapël i kolapöt wa momëak ompyaö mowasö pël ëa.

*Erotök maan Son mëna
(Matiu 14:1-12; Luk 3:19-20; 9:7-9)*

14 Yesuu yaauta ngönte aö aö yesem yang omp ak Erot pim naë oröön kat wia. Omën naröak epël mēëa. “Omën pipop Son i yamēaup pi wel wiak wal ēaup yak weëre kosangring ya retëng pipot yamëngk.” 15 Narëak Yesuun, “Elia,” pël mēëa. Ën naröak, “Pi tektek ngön yaaö ngaan wakaimauröa ök namp.” 16 Pël yemaan Erot pi kat wiak epël mēëa. “Won, Son nem ngernger ilaup pi tapöpök weletakaan wal ëak wë.” 17-18 Erot pi wet rëak pim nanëp Pilipë öngöp, Erotias, wa ëp ëa. Pötaanök Sonök Erotön epël ök mēëa. “Ni nim nanëpë öngöp wa ëp ëan pöt yok pangk naën.” Pël maan Erotök Sonë nga mēëa pötaan pi wali wak wii tēa. 19 Erotias Sonë piin nga mēëautaan ya sangën kön wiak mëmpënëak kan ap wesak sëp wesa. 20 Erot pi pöt Sonön kön wiin omën wotpilre ompyaup pël weseë piin kasinkasin ëak mait elmëa. Pël yaëën yak Erotias pi namëngkën ëa. Pël yaëën Erot pi Sonë ngönöt kat wiak ëngk ma e wesak kön selap ëa. Pël yeemak kat wiipnaataanta kent ëa.

21 Wë ënëmak Erot pim wila akunet temanöm sēën pim ngarangköröere nga omën wotöököröere Kalili yangerakaan omën kaöarö wa top elmëak këere kaömp mena. Pël yaëën Erotiasë Son mëmpna kanö oröa. 22 Pit wa top ëak wëën Erotias pim koontup pitëm ëöetak së tan yaura. Pël yaëën Erotre piiring wëaurö itenak kent kön wia. Pël ëak Erotök koontupön epël mēëa. “Ni omën nenten kent ëën aan pöt nimpaat. 23 Pël mëak Aköpë ëöetak kosang wesak epël mēëa. “Omën pasutön aan pöt nimpaat. Ën nem yangereta kom ëak kaö ner nimpëak aan pöt pangk nimpaat.” 24 Pël

maan koontup sē ēlēpōn epēl mēak pēel mēēa. “Ne omēn oröpōtōn mam?” Maan ēlēpōk mēēa. “Son i yamēaup pim kepōnōōn ma.” ²⁵ Pēl maan koontup pi pōōmpō omp akōpē naē sē epēl mēēa. “Ni Son i yamēaup pim kepōnō peene tapētakēēr sōwarweri wiak nampēak kent yaē.” ²⁶ Pēl maan omp akōp pi ya utpet kōn wia. Pēl ēaap kaōapre omēn piiring wēaurōa ēōetak ngōn kosang wesak ōk mēēa pōtaan kuure mak mēēa. ²⁷ Pēl ēak teēt nga omēn namp Sonē kepōnō wak waisēpēnēak mēēa. Pēl ēēn pi wii kaatak sē Son ngernger ilak ²⁸ kepōnō sōwarweri wiak wak sē koontup mangkēn wak sē pim ēlēp mena. ²⁹ Pēl ēēn Sonē ruurō kat wiak sē sokur wak sē yang kel weera.

*Yesuuk omēn 5000 pōrō kaōmp mena
(Matiu 14:13-21; Luk 9:10-17; Son 6:1-13)*

³⁰ Yesuu ngōn yaaō omnarō ya nga ē im olēak kaalak sē pim naē wa top ēak pitēm ya mēmpōōre ngōnēn ōk maō imautē ngōnōt ōk mēēa. ³¹ Pēl ē pet irēn omēn selap yesēn yewaisēn yaēēn kē sēēre kaōmp nē ēēpna mopō won yaēēn ruurōen epēl mēēa. “Tiarimēt omēn wonrek sē kē sēpa.” ³² Pēl mēak pitēmēt wangaōōk ilēak yang omēn wonrekēl sa.

³³ Pēl yaēēn omēn selap pitēmtok itenak ēwat sak ka poutēaan i kaō pouuk kan pōōmpō sē wet rēak orōa. ³⁴ Pēl ēēn Yesu pi wangaōōkaan orōak omēn selap pan wēēn itenak sēpsēp pep wonōrōa ōk wakaima pōtaan yakōm kōn wiak ngēs rēak ngōnēn ngōnōt selap ōk mēēa. ³⁵ Pēl yaēēn kōnōp wali yesēn itenak ruurōak Yesuu naē sē epēl mēēa. “Tiar yang omēn wonrek wēēn kōnōp wali yesrek

³⁶ ni omnarö wes meën ka wia pötë sê kaömp sum äak nêmp.” ³⁷ Maan Yesuuk epël mëëa. “Arök nant meneë.” Pël maan ruuröak mëëa. “Ten sê 200 kina pötak kaömp sum äak wais mampunëak yaan ma?” ³⁸ Maan epël mëëa. “Arim naë kaömp tolël äak wiaarek sê iteneë.” Maan pit sê itenak, “Kaömp mor nas, ên i kaö imên kopët naar pël äak wia,” pël mëëa. ³⁹ Pël êën omnaröen nönö mö mëak rek mëak wel aisapënëak mëëa. ⁴⁰ Pël maan pit rek nemor 100, nemor 50 pël pël äak wel aisëa. ⁴¹ Pël êën Yesu pi kaömp mor nas pötring i kaö imënaar wak kutömweriil iteneë Anutuun yowe mëak pelak omnarö kom ë mampënëak ruurö mena. Pël äak i kaö imên pöarta tapël kom ë mampënëak mena. ⁴² Pël êën pit pourö nak kep wesak ⁴³ kaut olaan wak kër 12 pötë waulön peö ëa. ⁴⁴ Omên kaömp na porö selap pan, ompörö 5000.

*Yesu i kaöökë roro sa
(Matiu 14:22-23; Son 6:15-21)*

⁴⁵ Kaömp na pet irên tapëtakëër Yesuuk pim ruurö wes meën wangaöök ilëak êngk komuntak Pesaita kakël wet rëak yesën pimënt omnarö wes mëa. ⁴⁶ Pël êën yesën pimënt Anutuun ök mapënëak rosiraöök isa. ⁴⁷ Pël êën koö yoolaan wangaö i kaö luptak yesën pimënt wëa. ⁴⁸ Pël äak pi itaangkên kentö sêpnaalaan yamöön pit weë ngentiak poprak yaëen êlpan walëpënëak yaëen kaöökë roro sê pitëm naë oröak il mowasëpënëak ëa. ⁴⁹ Pël yaëen pit itenak kas kësang äak, “Elei, waötöp êngk yewais,” pël mëak merëk ëa. ⁵⁰ Pit pourö itenak kas kësang êën pël ëa. Pël yaëen teënt epël mëëa. “Nemtok yewaiserek kas ëëngan.” ⁵¹ Pël

mëak pitëm naë wangaöök ilaan kentö leng ëa. Pël èèn pit yaan sak ngön won sak wëa. ⁵² Pöt kaömp mena pöta songönte ëngk ma e wesa pötaan pitëm lupöt om il wariak wëa.

Yesu pi Kenesaret yangerak omnarö ompyaö mowesa

(Matiu 14:34-36)

⁵³ I kaö olëak Kenesaret yangerak së oröak wangaö leng ë ulmëa. ⁵⁴ Pël èèn wangaöökaan yaaröön tapëtakëer omnarö Yesuun itenak ⁵⁵ kaatë pöömpö së yaumanörö urötring wak Yesuu wëautëel kat wiak pötëel seima. ⁵⁶ Pël èèn ka kaöre kot Yesuu yesautë yauman omnarö wak së ka tomök mowiin pim ulpëen kautak pëen mësël ëak ompyaö sëpënëak këk mëea. Pël maan omën pël ëa pörö ompyaö sa.

7

Yuta omnaröa ëaröa yaautë ngönte

(Matiu 15:1-9)

¹ Parisi ngönën omën naröere ngön kosangötë ngarangk narö Yerusalem kakaan Yesuu naë së wa rongan ëa. ² Pël yeem pim ruuröakaan narö kaömp nëmpënëak ngön kosangta wieëaul mor i nairën kewilring kaömp yenën itena. ³ Parisiire Yuta omën pourö kaömp nëmpënëak pöt pitëm ëaröa ngön kosangta wieëaul mor iirakök yenaurö. ⁴ Pötaanök sum yaaurekaan pitëm kaatë së oröak mor i nairën kaömp nanëmpan. Pöt pëen won kapre kelönre omnant pout iirak pitëm ëaröa ngön kosangta wieëaul yaauro. ⁵ Pötaanök Parisiire ngön kosangötë ngarangkörö pit Yesuun epël mëea.

“Nim ruurö pit tol eënak tenim kaöaröa ngön kosangöt ilak pitëm moröt i nairën omnant wak yen?” ⁶ Maan epël mëëa, “Kaar omnarö aë. Tektek ngön yaaö omën Aisaia pim ngaanëër arimëën ngön ëa pöt kë yaarö. Pöt epël.

‘Omën eporö pitëm këmötök neen yaya yanëem pitëm lupötök këëpöt yaalnëaurö.

⁷ Pitëm ngönöt nem ngön këëta urtak wiak nener rë yemoulaurö.

Pël yeem neen yaya yenëaan itaangkën mos ë yaë.

⁸ Ar Anutuu ngön kosangöt moolëak arimtë ngönöt kosang wesak wak wëaurö.”

⁹ Pël mëak epël mëëa. “Arim ëaröa ngön kosangöt ulöl wesak aö imeë Anutuu ngön kosangöt utpet wesak komun yauraurö. ¹⁰ Mosesök kosang wesak epël ëa. ‘Nim ëlre pepaarë ngön ngar wak ompyaö elmë.’ Ën nenteta epël. ‘Omën namp pim ëlëpön ma pepapön utpet wesak mapna pöp mën wel wiip.’ ¹¹ Mosesök pël yaatak ar ngön epël yaaurö. ‘Namp pim ëlre pepaar omën nenten ap yewasën omën pim piarip kaamök elmëëpna pöt pim naë wiaan pöten, “Ne omën epët Anutuun yaö ëaup,” yemaan’ ¹² arök pim ëlre pepaarë ikanöök wë kaamök elmëëpna pöt il yemowariaurö. ¹³ Ar pël yeem arim ëaröa ngön kosangötë ënëm yeë pötak Anutuu ngönte ke ur yoolak. Pël yeem omën utpet munt nantta yaaurö.”

*Yenautök omnaröa lupöt utpet newaspan
(Matü 15:10-20)*

¹⁴ Yesu pi pël mëak kaalak omnaröen ngön maan sëen epël ök mëëa. “Ar pourö nem ngön ök niama epët kat wiak kön wi sokoleë. ¹⁵ Omën nëen

yaatak yes pipotök lupmer utpet newasën yaë. Lupmeriaan jaarö pötök lupmer utpet yewas. ¹⁶ [Katringöpök ngön epët kat wiip.]”

¹⁷ Pël mëak omnarö wëen kaata kakaati yesën ruuröak watepang ngön pötaan pëel mëëa. ¹⁸ Pëel maan Yesuuk epël mëëa. “E, arta om köpël wëan ma? Omën nëen yaatak yes pipötök tol ëak lupmer utpet niwasëpën? ¹⁹ Pipot lupmeri nasën, yaatak sëën ya jaar pöten ar köpël ma?” Yesu pim ngön pöt, yenautök utpet naniwaspan pël mëëa. ²⁰ Pël mëak yal menak epël mëëa. “Lupmeriilaan omnant apër jaarö pötök utpet yaniwas. ²¹ Omën lupmeriaan jaarö pöt epot. Kön utpet, öngre omp nga yaaö, këkain, omën yamëngka, öngre omp wëwëet kom yaaö, ²² war, omën utpet panëët, morök, omën kewilringöt, keimön, omnaröen utpet wesak yaaut, iep inging, irikor. ²³ Omën utpet pipotök omën lupmeriilaan apër oröak lupmer utpet yaniwas.”

Pinisia köpël öng namp Yesuun kön wi kosang wesa

(Matiu 15:21-28)

²⁴ Yesu kaare yang pör sëp wesak Taia kak naë së oröak ka nenta kakaati ilëak omnarö pim wëaut kat wiipanëak ëlëöp wëaap tol ëak ëlëöp öpën? ²⁵ Tapëtakëër öng namp pim wëaut kat wia. Öng pöp pim koontup lupmeri urmerap wëaup yak Yesuu naë së pim ingrak tok oria. ²⁶ Öng pöp pi maim Siria yangerak Pinisia yangerakaanëp. Pöpök pim koontupökaan urmerap waö ë mëepënëak ke urak mëëa. ²⁷ Pël ëen Yesuuk epël mëëa. “Rungaarö kaömp nak kep ëëpënëak

äaut. Pötaanök rungaaröa kaömpöt wa ep äak kentörö nemangkän ë yaë pöl ni maimap kaamök naalniingan.”²⁸ Pël maan öngöpök kangiiir epël mëëa. “Aköp yaap yaan. Pël äaap kentörö rungaarö kaömp yenën ikanöök wë lupöt ti ngentiin na yaë pöl ni kaamök elnë.”²⁹ Pël maan Yesuuk epël mëëa. “Ni pil yaan nim koontupökaan waö ë yamëerek së.”³⁰ Pël maan öngöp kaatak së itaangkän pim koontup urmerap piikaan oröak sëën ompyaö ka uraan itena.

Yesu pi omën ngön won katun namp ompyaö mowesa

³¹ Yesu pi Taia kakaan kaip tiak Saiton kak il wesak Kalili i kaöökë naë Tekapolis yangerak ka 10 äak wieëa pörek së oröa. ³² Pël ëën omën ngön won katun namp pim naë mësak së mores rangk mowiipënëak ök mëëa. ³³ Pël ëën omën pöp omnaröa naëaan mop nentakël mësak së ulmëak pim mor wotö kat kanöök mowiak waasöp ngësak yangapöök wa momëak ³⁴ kutömweriil iteneë ëm mëak omnampön epël mëëa, “Epata.” Tiarim ngöntak, “Kat kan të.” ³⁵ Maan katëëp kan tëën yangapööta kaip tiin ngön yaap äa. ³⁶ Pël yaëën Yesu pi pöta ngönte kaö wesak apanëak nga mëëa. Pi kosang wesak yemaan pit ke ur moolëak aö sëën kaö sa. ³⁷ Pit yaan panë sak epël mëëa. “Omnant pout ompyaö wes pet yair. Katunörö kat nga mowasööre ngön wonörö ngön nga mowasö pël yaë.”

*Yesuuk omën 4000 pörö kaömp mena
(Matiu 15:32-39)*

¹ Akun pötak omën kaö pan pim naë wa top ëak wë këen wëen ruuröen ngön mëak epël mëëa. ² “Ne omën kësang eporöen yaköm kön yawi. Pit neering wë kaömp nanën wëen kët nentepar nent ëak yes. ³ Pit këen wes mëen pöt kan kourak yesem utpet ëëpnaat. Narö yang waliitëaan waisaurö.” ⁴ Pël maan ruuröak epël mëëa. “Pultak wëep kaömpöt tarëkaan koirak omën selap eporö mangkën pangk ëëpën?” ⁵ Pël maan Yesuuk, “Arim naë kaömp tolël ëak wia?” pël maan, “Kaömp 7,” pël mëëa. ⁶ Pël maan omnarö wel aisapën mëak kaömp 7 pöt wak Anutuun yowe mëak pelak ruurö mangkën omnarö mena. ⁷ Pël ëak i kaö imën kopët naar wieëa pöaar tapël wak yowe mëak omnarö mampënëak mëëa. ⁸ Pël ëën omën pourö nak kep wesak kaut olaan wak kër 7 pötë waulön peö ëa. ⁹ Omën kaömp na pörö selap pan, 4000. Nëen wes mëen kaalak yesën ¹⁰ tapëtakëër ruuröaring wangaöök ilëak Talmanuta yangerak së oröa.

*Parisi omnaröak retëngtaan mëëa
(Matiu 16:1-4; Luk 12:54-56)*

¹¹ Pörek wëen Parisi omnarö Yesuu naë së oröak kutömweri retëng nent oröön itaampënëak morök elmëak këkre tö mëak piiring ngön nga ela. ¹² Pël ëën pi ya këlangönring ëm mëak epël mëëa. “Omën peene akun eptak wë eporö ar tol ëënak ya retëngët ëëmëak yak? Ne yaap niamaan kat wieë. Ne utpet ke piloro arimëën ya retëng nent naalniingan.” ¹³ Pël mëak sëp wesak wangaöök ilëak ëngk komuntakël sa.

*Parisiire Erotë omnaröa yisötë ngönte
(Matiu 16:5-12)*

¹⁴ Yesem ruurö kaömpöt kat kol wiak sa. Pël eën om kopët nent wangaöök wieëa. ¹⁵ Pël eaan Yesuuk pitën pepanöm mäak epël mëëa. “Ar Parisiire Erotë omnaröa yisötön ngarangk këëkë eën.” ¹⁶ Pël maan pitëmënt neneren epël mëëa. “Tiar kaömp peretöt wak newaisën äautaan epël yenia.” ¹⁷ Pitëmënt pël yaan kat men äak epël mëëa. “Kaömp peretöt kat kol wiak waisan pöten tol eën neneren yemak? Ar songönten ewat nasën ma? Ar kön tektek nasën wë ma? ¹⁸ Ar iteneëak omnant këëkë itnaangkën eëre katöt wëak ngönöt këëkë kat nawiin yeë ma? Nem omnant yeë pöten kat kolak wë ma? ¹⁹ Ne kaömp 5 pöt kom äak omën 5000 pörö mangkën nëen kaut om wiaan wak kër tol äak waulön peö äa?” Pëel maan, “12,” mëëa. ²⁰ Ën kaömp 7 äak kom äak omën 4000 pörö mangkën nëen kaut om wiaan kër tol äak waulön peö äa?” Pëel maan, “7,” mëëa. ²¹ Pël maan epël mëëa. “Pöten ar om kön tektek nasën wë ma?”

Yesuuk Pesaita kak omën it il tēja namp ompyaö mowesa

²² Yesure ruurö Pesaita kak së oröak wëën omën naröak omën it il tēja namp Yesuu naë wak së mësël elmëepënëak ke urak mëëa. ²³ Pël eën omën it il tējaupë moresi wak kaöökë wilëngkëel së ulmäak itöörarë waasöp mongësak mores kepönöök mowiak pëel mëëa. “Omnantön ityaangkën ma?” ²⁴ Maan it il tējaupök it ngaulak epël mëëa, “Ne omnaröen itaangkën këraatë ökörö sak waisak yaë.” ²⁵ Pël maan Yesuuk pim mores itöörarë mowiin ompyaö sa. Ompyaö sak itöörar nga

ngëna. Pël ëak omnant kamaarekre naë wieëa poutön këëkë pan itena. ²⁶ Pël ëën Yesuuk, “Ka epöök ilangan,” pël mëak pim kaatakë wes mëën sa.

*Pitaak Yesuu songönte war wes mëëa
(Matiu 16:13-20; Luk 9:18-21)*

²⁷ Yesu pi pim ruurö koirak Sisaria Pilipai kakë naë ka kot wieëa pötëel sa. Kamtaöök yesem Yesuuk epël mëak pëel mëëa. “Omnarö neen talëp aim?” ²⁸ Pël maan epël mëëa. “Naröak niin, ‘Son i yamëaup,’ pël yaan naröak, ‘Elia,’ naröak ‘Tektek ngön yaaö namp wes,’ pël aim.” ²⁹ Pël maan epël mëëa. “Ën arimtok pöt neen talëp aim?” Pël maan Pitaak epël mëëa. “Ni Kristo, Anutuuk Yaö Niiaup.” ³⁰ Pël maan omnaröen pim songönte ök mapanëak nga mëëa.

*Yesuuk pimtë wel wiipna ngönte war wes mëëa
(Matiu 16:21-28; Luk 9:22-27)*

³¹ Akun pötak Yesuuk ngës rëak war wesak epël mëëa. “Omën Këep ne wë ënëmak këlangön kësang kat newiire ngarangkre kiri ar yaaö kaöaröere ngön kosangöte ngarangkörö pit kasëng nemenak nemëngkën wel wiak kët nentepar nent yangaöök wieë wal ëëmaap.” ³² Ngön pöt war wesak ök mëëa. Pël ëën Pitaak pëentak koirak së ngës rëak nga mëëa. ³³ Pël ëën kaip ti ruuröa ngësël iteneë Pitaan nga mëak epël mëëa. “Seten, ni sëp newesak së kan newariingan. Nim yaan pipët Anutuu ngönte won, omën ngönte.”

³⁴ Yesu pi omën selap pörek wëauröere pim ruurö wa top ë ulmëak epël ök mëëa. “Omën namp pi nem ënëm elnëepënëak pöt pimtë könöökë kentöt

këepöt weseë, ‘Ne Yesu pimëën wel wiima pöt pangk eëmaap,’ pël wesak pim këra yetapër waalak nem ënëm elnëep. ³⁵ Namp pim wëwëet keimön ëak öpna pöt pim wëwëet kö sëpnaat. Ën namp nemëënre nem ngön ompyautaan yak wëwëet këepöt wasëpna pöt pim wëwëet orö morëëpnaat. ³⁶ Ën namp yangerakë omnant pout kent ëak weim wëën pötök pim wëwë ompyaut utpet mowasën won sëën omën pötök tolëël kaamök elmëepën? Pël naëpan. ³⁷ Ma namp pim wëwë ompyaut kaalak öpënëak pöt öröpöt kangiir mampën? ³⁸ Namp pi omën utpet ëak Anutuun kön wi kosang newasën yaaö eporöa tekarak wë nemëntre nem ngönëntaan kön wiin ëö eëpna pöp pi Omën Këep nook nem Pepapë ëwaö nem rangk wiaan nem ensel ngëëngkörö koirak wais oröak piin kaaö elmëëmaap.

9

¹ Ne yaap pan niamaan. E taua eporö arëkaan narö wel nawin wëën Anutuu wa ngaöök nimëëpna pöt weëre kosangring jaaröön itaampun sa.”

*Yesu pi möönre koröp maim wa
(Matu 17:1-13; Luk 9:28-36)*

² Kët 6 ëak won sëën Yesu pi Pitaare Semsre pim nangap Son pörö koirak rosir wali naöök së pitëmënt wakaima. Pël ëak pi pitëm ëöetak möönre koröp maim wa. ³ Ulpëënëp kölam panë tëën ëwa elmëa. Pöt yang omnaröa naënganëël ëa. ⁴ Pël ëën pit itaangkën Eliiare Moses piarip oröak Yesuring ngönaak yeem wëa. ⁵ Pël yaëën Pita pi köpël yak

Yesuun köntak epël mëëa. “Kaöap, ten eprek wëën ompyaö yaë. Pötaan ka kot nentepar nent ëak ök renaan, nent nimëën, nent Mosesëën, nent Eliaëën ëak.” ⁶ Ruurö pit yaan sak reireë yaurem Pita pi köntak pël mëëa. ⁷ Pël yaëën tapët pöt uröam kölam ëwa nempel irë kaka elmëën Anutuuk uröamta öngpökaan epël mëëa. “Epop nem Ruup. Ar pim ngönte kat wiin.” ⁸ Pël maan pit it nalaan nal ëak itena pöt Yesu pimënt wëa.

⁹ Pit rosiraöökaan yeirëem Yesuuk pitën pepanöm epël mëëa. “Arim omën it köpëlöt ityaangk pöten omnaröen peene ök mangan. Ënëmak Omën Këep ne weletakaan wal ëënak omnaröen ök man.” ¹⁰ Maan ruurö pit ngön pöt yak wesak wë pitëmënt neneren epël mëëa. “Weletakaan wal ëëpna pöt tol nent?” ¹¹ Pël mëak Yesuun epël mëak pëël mëëa. “Elia wet rëak waisëpnaap ngön kosangötë ngarangkörö pit tol ëënak pël aim?” ¹² Pëël maan epël ök mëëa. “Yaap, Elia pi wet rëak oröak Anutuu Yaö Neeaup nemëën omnant kopëta wasëpënëak ëaut. Pötaanök ‘Omën Këepön utpet wesak mëak këlangön kat mowiipnaat,’ ngönëntak pël retëng ëa pöta songönte tol nent?” ¹³ Eliaan pöt epël ök yeniak. Pi yok oröak wëën omnaröak pitëm kentöök utpet mowasëpënëak ngönëntak ëa pöl elmëaup.”

*Yesuuk yokot nampökaan urmerap waö ë momëa
(Matiu 17:14-21; Luk 9:37-43)*

¹⁴ Pit rosiraöökaan ru muntaröa naë së itaangkën omën selap pitëm naë oröak wëën ngön kosangötë ngarangk narö pitring ngön nga yaalem wëa.

15 Pël yaëen omën pörö Yesuun itenak yaan sak tapëtakëer sê koirak yoöre ërëp mëëa. 16 Pël ëen pi epël mëak pëël mëëa. “Ar tol ëënak ngön nga yaal?” 17 Maan omën pöröakaan nampök oröak epël mëëa. “Rë yanuulaup, urmer ngön won sa nampök nem yokotup utpet yemowasënak wak yewais. 18 Yokot epop urmerapök kët ël epotë mök ë moolaan ngen-tiak këmtakaan kepop yaaröem këët nampnamp mënak ingre mor kosang sak wiaakë yaë. Pël yaëen nim ruuröa naë wak wais waö ëëpënëak ök maan pit ök ëen pangk naën yaë.” 19 Maan Yesuuk epël ök mëëa. “O omën kön wi kosang yewesaut wonörö, aë. Ar neen kön wi kosang nenewasën yeem kön wiin akun tolëël arring wë arim könömöt weim öm? Yokotup nem naë wak waiseë.” 20 Pël maan yokotup wak yesën urmerap Yesuun itenak tapëtakëer yokotup mök ë yangerak moolaan rikrik yaurem wieë kepop yangësa. 21 Pël yaëen Yesuuk pepapön epël mëak pëël mëëa. “Epët akun taltak orö morëa?” Maan pepapök epël ök mëëa. “Kotuukëer. 22 Urmer epop yokotup utpet wasëpënëak esuwesiire imeri wa yemoolëaup. Ni pöta weëre kosang wiaan pöt tenipön yaköm kön niwiak kaamök elni.” 23 Maan Yesuuk epël mëëa. “Weëre kosangtaan yaan. Pötaan niamaan kat wi. Namp pi kön wi kosang yewesautaring öpna pöp omnant pout yok pangk ëëpnaap.” 24 Pël maan tapëtakëer rungaapë pepapök ngön ë olëak epël mëëa. “Ne kot nent kön wi kosang yaniwas. Nïmtok nem kön wi kosang yewesaut wiapre kor epët kosang newas.” 25 Pël yemaan Yesuuk omën selap pim naë sê yaaröön urmerapön nga mëak

epël mëëa. “Ngön won katun epop, ngön kosang yeniak. Ni oröak kama së kaalak waisngan.”
²⁶ Pël maan urmerap ngön kaëpëër oröak sëpënëak yokotup wa moolaan ngentiak wel ök wiak wieëa. Pël äaan omnarö itenak, “Wel wia,” pël mëëa. ²⁷ Pël yemaan Yesuuk yokotup moresi moröak wal ë tau moulmëa. ²⁸ Pël äak kaata kakaati yeilaan pim ruurö pëentak së epël mëak pëël mëëa. “Ten tol äak waö elmëënëak poprak äan?” ²⁹ Maan epël ök mëëa. “Urmer ke pipëlörö omën nentak won, kimang ngöntak waö ë momëët.”

Yesuuk pim wel wiipna ngönte ök maan akun nentepar äa

(Matiu 17:22-23; Luk 9:43-45)

³⁰ Pit yang pör sëp wesak Kalili yangerak së oröak sa. Pöt omnarö piin kat wiipanëak ëlëöp sa. ³¹ Yesem ruuröen epël mëak rë moula. “Omnaröak Omën Këëp ne ngaaröa moresi neulëën pit nemëngkën ket nentepar nent won sëën kaalak weletakaan wal ëëmaap.” ³² Pël maan pit ngön pöt kat wiak ëngk ma e ëën pëël mapënëak äak kas ëën sëp wesa.

Wotöök wëauta ngönte

(Matiu 18:1-5; Luk 9:46-48)

³³ Pël ëën yesem Kapaneam kak së oröa. Pël äak kakaati së ruuröen pëël mëëa. “Ar kamtaöök oröpmorëënök neneren mëëaurö?” ³⁴ Pël maan pit om ngön won sak wëa. Pöt pit kamtaöök yesem, “Talëpök wotöök wë,” pël mëak neneren maö seima pötaanök. ³⁵ Pël ëën wel aisëak ruurö wa top elmëak epël ök mëëa. “Namp pi wotöök öpënëak pöt muntaröa kasngaël wë inëën elmëöp.”

³⁶ Pël mëak runga kot namp wak pitëm tektrak tau moulmëak moresök kaamök elmëeë epël mëëa.

³⁷ “Omën nemëën yak runga kot ke epëlëp sant elmëëpna pipop ne sant elnëëpnaap. Neen sant elnëëpa pöpök nemënt won, nem wes nemëaupönta sant elmëëpnaap.”

Utpetatëen këkre tö yaauta ngönte

(Luk 9:49-50; Matiu 18:6-9; Luk 17:1-2)

³⁸ Sonök Yesuun epël mëëa. “Rë yanuulaup, ten itaangkën omën namp nim yapintak urmerarö waö ë yamëën itenaut. Pël ëaupök omën pöp tiarim ënëm naën yaë. Pötaanök tenök pël ëëpanëak kan mowariaut.” ³⁹ Maan Yesuuk epël mëëa. “Kan mowariingan. Namp nem yapintak retëng ke pipëlöt yaaupök tol ëak kengkën sak neen utpet wesak apën? ⁴⁰ Tiarim yaat komun naurön ëëpnaapök tiarim karip kaamök yaalniaup pël sak öpnaap. ⁴¹ Ne yaap niamaan. Nampök ar Kristoë omnarö pël wesak i pëente nimpna pöt kangit won naëpan.

⁴² “Namp pi kot ke epëlöröakaan namp neen kön wi kosang yewesaupön këk maan pim kön wi kosang yewesaut sëp wasëpënëak yaëën pöt pël ëëpanëën naröak wet rëak kël kësangö pim mesetak öngö moutak i kaöök moolaan i nak wel wiipna pöt pangk ëëpnaat. Pöt omën pöpök maan kot ke epëlöröa namp pim kön wi kosang yewesaut sëp wasën pöt kangiir utpet kaö panëët pim naë orööpnaat. ⁴³ Pël ëak nim moresök utpet nent koirën pöt il olam. Mor kopëtasring wëwë kosangtak ömë pöt ompyaö. Pouwesiarring wëën Anutuuk parëaöök es kosangwesi niolaan pangk

naën eëpnaat. ⁴⁴ [Parëaöökë ngëepörö wel nawiipanëerö. Esuwesta nariinwes.] ⁴⁵ Ma nim ingesök utpet nent koirën pöt il olam. Ing kopëtasring wëwë kosangtak ömë pöt ompyaö. Pouwesiarring wëen Anutuuk es parëaöök niolaan pangk naën eëpnaat. ⁴⁶ [Parëaöökë ngëepörö wel nawiipanëerö. Esuwesta nariinwes.] ⁴⁷ Ën omën nim itöök itaampëetak weru nuulaan utpet eëmëak yeem pöt it pö ur olam. It kopët naööring Anutuu wa ngaöök yanimë pötak ömë pöt ompyaö. Pourarring wëen Anutuuk es parëaöök wa niolaan pangk naën eëpnaat. ⁴⁸ Parëaöökë ngëepörö wel nawiipanëerö. Esuwesta nariinwes. ⁴⁹ Tomunat yenautë yoola pöl esuwesök omën pouröa rangk olapnaat. ⁵⁰ Tomun pöt ompyaut. Pël äautak pim misëngö won sak wiaan tol äak kaalak misëng wasën pangk eëpën? Ar tomuneta ök sak wë neneraan mayaap ëeim ön.”

10

*Öng wes yamëauta ngönte
(Matiu 19:1-12; Luk 16:18)*

¹ Yesu pi pörekaan Yutia yangererere Yotan ëngk komuntakël së oröa. Pël äak pörek wëen omën selappan kaalak pim naë së oröa. Pël ëen pim yaaö pöl kaalak ngönën ök mëak rë moula.

² Pël yaëen Parisi naröak së morök elmëak pëel mëea. “Omën namp pim öngöp wes mëen pangk eëpën ma?” ³ Maan Yesuuk epël mëea. “Moses pi pöta ngönte tolëel niia?” ⁴ Pël maan pit epël mëea. “Namp wes mëepënëak pöt pep kosangwer menak wes mëepnaat. Moses pi pötaan kuure mak niiaut.”

⁵ Maan Yesuuk epël mëea. “Moses pi arimtë lup

kosang yaautaan yak ngön kosang pipët retëng ë nina. ⁶ Pël ëaap songöntak Anutuuk omën ket ëepënëak öngre omp pouwaar ket ë ulmëa. ⁷ Pël ëa pötaanök omp namp pim ëlre pepaar sëp wesak öngöpë naë rë olaan ⁸ piarip möönre koröp kopët naö pël sak wë. Ngönte pël wia pötaanök piarip pouwaar won, kopëtap pël sak wë. ⁹ Anutuuk erën ë ulmëa pötaanök omnaröak pangk kom naëngan.”

¹⁰ Pël mëak kakaati së wë ruuröak Yesuun tapten pëel maan ¹¹ songönte epël ök mëëa. “Omp namp pim öngöp wes mëak muntap öpna pöp pi öngre omp wëwëet kom ëak saun koirëpnaap. ¹² Ën öng namp pim ompöp sëp wesak muntap koirëpnaap pi tapël öngre omp wëwëet kom ëak saun koirëpnaap.”

*Yesu pi rungaarö welaköt elmëa
(Matiu 19:13-15; Luk 18:15-17)*

¹³ Omnarö pitëm rungaarö Yesuuk pim mores pitëm rangk mowiak welaköt elmëepënëak wak yesën pim ruuröak pitën nga mëëa. ¹⁴ Pël yaëen pi itenak kön wiin utpet sëen ya këlangön kön wiak epël mëëa. “Nga mangan. Wes mëen naë waisëp. Ke pilorö Anutuuk wa ngaöök momëepënëak yaö yema pötaanök. ¹⁵ Ne yaap niamaan. Namp pi runga kot eporöa Anutuun kön wi kosang yewesa pöl naën ëëpna pöt Anutuu wa ngaöök yamëautak yok pangk neilaan ëëpnaat.” ¹⁶ Pël mëak pit moröëë pim mores pitëm rangk mowiak welaköt elmëa.

*Omën omnant kësang wieëaupë ngönte
(Matiu 19:16-30; Luk 18:18-30)*

¹⁷ Yesu pi pörek sëp wesak sëpënëak yaëen omën namp pöömpö së pim naë oröak ingrak tok oriak epël mëak pëel mëëa. “Tenim rë yanuula

ompyaup, ne tol äak wewë kosangta yaö sum?”
¹⁸ Maan Yesuuk epël määa? “Tol äenak neen,
 “Ompyaup,” pël yenëaan? Anutu kopëtapökëer
 ompyaup. ¹⁹ Ni ngön kosangöt epël kat yawiaup.
 Ni omën mëngkanok. Öngre omp wewëet kom
 äënganok. Ni këkain äënganok. Ni omën muntaröen
 kaar manganok. Ni muntarö morök elmëak pitëm
 omnant wa ep äënganok. Ni nim elre pepaarë
 ngön ngar öm.” ²⁰ Pël maan omnamp pi määa.
 “Rë yanuulaup, pipot pout nem kotuukaan ë wai-
 seimaut.” ²¹ Pël maan Yesu pi pöpön iteneë piin
 kent äen epël ök määa. “Kopët nent wia pöt äëm. Ni
 së nim omnant menak sumat wak omën omnant
 wonörö këöpöt wes man. Pël äen kutömweri om-
 nant kosangöt orö nirëëpnaan. Pël äak wais nem
 ënëm elnë.” ²² Pël maan omnamp pi urömere kaar
 es kësang wieëaup yak këöpöt sak ya utpetaring sa.

²³ Yesën Yesu kaip ti ruuröen iteneë epël ök
 määa. “Omën monere uröm kaö wieëaurö Anutuu
 wa ngaöök yamë pötak ilapënëak pomp ë yaë.”
²⁴ Pël maan ruurö pit ngön pöt kat wiak yaan
 sak yaëen kaalak rangk epël määa. “Nem ru-
 urö, Anutuu wa ngaöök yanimë pötak yeila pöt
 omën könöm panëët. ²⁵ Pol kamel namp yok
 pangk wap poë koröp korir yamë pöökë kanöök
 ilapna pöt kengkën. Ën omën monere uröm
 kësang wieëaurök Anutuu wa ngaöök yamë pötak
 ilapna pöt könöm panëët.” ²⁶ Pël maan ruurö
 pit kat wiak yaan panë sak epël määa. “Omën
 ke pilörö Anutuu wa ngaöök yamëautak neilaan
 ëëpna pöt omën tolëëlöpök wewë kosangtak öpën?”
²⁷ Maan ruuröen it kos ëë epël määa. “Omnarök

pangki naengan. Pël eëneetak Anutu ke nentere nent yaaupök omën ke pilötë kanöt koirëpnaataan poprak naëpan.”²⁸ Pita pi ngön pöt kat wiak Yesuun epël mëëa. “Kat wi. Ten omnant pout sêp wesak nim ënëm elniaut.”²⁹ Maan Yesuuk epël mëëa. “Ne yaap niamaan. Namp pi kaare yang, sasre nan, ëlre pep, koröngre ru, ëmre ya pöt nemëënre nem ngön ompyautaan yak sêp wasëpna pöp³⁰ pi omën kangut kësang pan öpnaap. E yangerak wë kaare yang, sasre nan, ëlre pep, koröngre ru, ëmre ya omën pipot kööre tokë rangk orö morëëpnaat. Pël ëak wë ënëmak akun kaöaöök wëwë kosangët öpnaap.³¹ Pël ëak pöt wetëëröakaan selap ënëm rapnaat. Ën ënëmaröakaan selap wetë rapnaat.”

Yesuuk pim wel wiipna ngönte ök maan akun nentepar nent ëa

(Matiu 20:17-19; Luk 18:31-34)

³² Pël mëak kan yesem Yesuuk wet rëak Yerusalemë kanöököl yesën sa. Pël yeem pöl ko wesak yesën pit yaan sa. Pël ëak ënëm imaurekaan kas kön wial sa. Pël yaëën pim ru 12 pöröen pëlëër wa top elmëak omnant pim naë orööpnaatön war wesak epël ök mëëa.³³ “Kat wieë. Tiar peene Yerusalem kakë yewais. Pörek sëën Omën Këëp ne omnarök kiri ar yaaö kaöaröere ngön kosangötë ngarangköröa naë neulëën pit ngön yaatak ne wel wiimëak neak ngönën köpëlöröa naë wes nemëën³⁴ pitök ökre was neak waasöp ngës nenak pës nemök këra yetaparak nemöön wel wiak akun nentepar nent won sëën kaalak wal ëëmaap.”

*Semsre Son piarpim kaö sak öpënëak kimang
mëäuta ngönte
(Matiu 20:20-28)*

³⁵ Sepetii ruaar, Semsre Son, piarip Yesuu naë së epël mëëa. “Rë yanuulaup, tenip omën nenten kimang niaan nimpëak kent kön yawi.” ³⁶ Maan, “Tol elniimëak yak?” mëak pëël mëëa. ³⁷ Pël maan piarip epël mëëa. “Ni kat wiin wë ënëmak nim weëre kosang ierre kasiröök tenip nim kopi-rarë, namp yaapkëël namp katnëël, wel aisëëë ngarangk öpenaat.” ³⁸ Pël maan Yesuuk epël mëëa. “Arpim yenëak pöta songönte arip köpël wë. Ne kelöntak i kakam yaaut yen pöl këlangön kësang kat wiimaap. Pöt arip pangk ëënëëwaar ma? Ën omnaröak i yanimë pöl këlangön kësang kat newiip-naap. Pöt arip pangk ëënëëwaar ma?” ³⁹ Maan epël mëëa. “Yok pangk pël ëënaawaar.” Maan Yesuuk epël mëëa. “Nem i kakam numa pöt arip yaap nënëëwaar. Ën i nemëepna pöt yaap pël ëënëëwaar. ⁴⁰ Pël ëënëëtak nem kopirarë yaapkëëlaan katnëël wel aisapnaata ngönte nook naëngan. Pël ëëpënëak yaö mëëauröakëër wel aisapnaat.” ⁴¹ Pël yaëën ru munt 10 pörö kat wiak Semsre Son piaripön kön wiin utpet ëa. ⁴² Pël yaëën Yesuuk wa top elmëak epël ök mëëa. “Yang nantë omp akörö pitëm omnarö nga ëak ngarangk yaalmë. Pël yeem pitëm ikanöök ngarangk narö moulmëen pitta tapël omnarö ngarangk yaalmë. ⁴³ Arim naë pël orööpan. Arëkaan namp kaö sak öpënëak pöt ar pouröa inëën elniip. ⁴⁴ Ën arëkaan namp arim wotöök sëpënëak pöt pi kot panë sak ar pouröa inëën panë elniip. ⁴⁵ Pi nem yeë epël ëëp. Omën Këep ne arök inëën el-

nëenëak neiraan. Nemtok inëen yaat mënak omën pouröa kangiiir nem wëwëet këöpöt wes nimpëak irëaup.”

*Yesuuk Yeriko kak omën namp it nga mowesa
(Matiu 20:29-34; Luk 18:35-43)*

⁴⁶ Yesure ruurö kak së oröak ka pö il wesak yesën pitëm ënëm omën kësang sa. Pël yaëen omën il tēja omnant won namp kan ëök wel aisëak wëa, yapinte Patimias Timiasë ruup, ⁴⁷ puuk, “Yesu Nasaret kakaanëp yes,” yemaan kat wiak ngës rëak ngön ë olëak epël mëëa. “Yesu Tewitë ëap, ni neen yaköm kön newi.” ⁴⁸ Pël yemaan omnaröak leng ëëpën mëak nga yemaan pi kat nemowiin ke urak kaalak ngön ëak epël mëëa. “Ni Tewitë ëapök neen yaköm kön newi.” ⁴⁹ Ngön yemaan Yesu kat wiak kamtaök leng ëak tauëë epël mëëa. “Maan waisëp.” Pël maan omnaröak it il tējaupön epël mëëa. “Ngön yeniaarek kosang sak wal ëak wais.” ⁵⁰ Pël maan pi ngön pöt kat wiak tapëtakëër pim kelte er olëak wal ëak Yesuu naë sa. ⁵¹ Së oröön epël mëak pëel mëëa. “Tol elniimëak yaan?” Maan it il tējaupök epël mëëa. “Aköp, ni aan ne it nga sum.” ⁵² Maan Yesuuk epël ök mëëa. “Nimtë kön wi kosang yewesautak ompyaö yesënrek së.” Pël yemaan tapëtakëër itöörar nga sëen Yesuu ënëm sa.

11

*Yesu pi pol tongkiipök Yerusalem kak së oröa
(Matiu 21:1-11; Luk 19:28-40; Son 12:12-19)*

¹ Pörekaan yesem Yerusalem kak temanöm wesak Olip rosiraök Petepasiire Petani ka pöteparë së oröak Yesuuk ru naar wes mëak ² epël mëëa.

“Arip ka engköök sē orōak tapētakēer itaangkēn pol tongki ru namp omnarōa wel naisaanēp wii ngan ē ulmēen öpna pipop wilak mēsak waisēn. ³Yawilēn omēn nampök aripōn, ‘Oröp ēēnēak yeē?’ pēl yeniaan pöt epēl man. ‘Aköpök epopōn ya. Teēt kaalak wes mēen waisēpnaat.’ ” ⁴Pēl maan ruaar piarip sē pol tongki ruup ka kanrak temanōm wii tē ulmēen wēen koirak wila. ⁵Yawilēn omēn pōrek wēaurōak itenak epēl mēēa “Aē, arip tol ēēnēak yawil?” ⁶Pēl yemaan Yesuu ngōn mēēa pöt ök maan kat wia. ⁷Pēl ēēn Yesuu naē mēsak sē pitēm ulpēenōrō pērēak rangk wiin Yesu wel aisēa. ⁸Pēl ēēn omēn selap pitēm ulpēenōt pērēak kamtaōök mourō yesēn narōak ya lupōök sē kewisat ilak kēemre kewis elmē sa. ⁹Pēl ēak omēn selap, narō wetēere narō ēnēm, pēl yeem ngōn ēak epēl maō sa.

“Yowe.

Akōpē kēm ngōntak yewais epopōn yaya mēpa.

¹⁰Tiarim ēap Tewit pim wa ngaōök mēa pōta ököt orōöpēnēak yaē.

Pōtaan ērēpsawi ēēpa.

Anutu ngaarēk wēaup, yowe.”

¹¹Pēl elmē Yerusalem kak sē orōak Yesu pi ngōnēn tup kaōeta kakaati sē ilēak omnant itenak ēwat sak yanget wiap yoolaan pim ru 12 pōrō koirak Petani kakē sa.

*Yesuuk kemmentēn nga maan umōn rēa
(Matu 21:18-19)*

¹²Ēlpamök Petani kakaan wal ēak yesem Yesu kēen elmēa. ¹³Pēl ēēn kamaarekaan itaangkēn kem nement ēp wileēa. Pēl ēēn uta wesak naē sē ap wesa. Ulöp yauta akunet temanōm nasēn yak epöt

pëen wëa. ¹⁴ Pël èen itenak epël mëëa. “Niikaan ulöpörö ütön omnarö kaalak nanën panë ëëpnaat.” Pël yemaan ngön pöt pim ruurö kat wia.

*Yesuuk ngönën tup kaöeten muumöngk mëëa
(Matiu 21:12-17; Luk 19:45-48; Son 2:13-22)*

¹⁵ Pël ëak Yerusalem kak së oröak Yesu pi ngönën tup kaöeta kakaati së itaangkën omnarö omnant ngawi yeem wëen itenak pit waö ë momëak omën mon ngawingawi yaauröa urötere omën int ekörö menak sum yewauröa uröt kaip ti moolëa. ¹⁶ Pël elmëak ngönën tup kaöetak omën ke pilöt wak sëpanëak nga mëëa. ¹⁷ Pël elmëak epël mëëa. “Ngönën pepeweri Anutuuk epël ëa. ‘Nem tup pipten yang ël epotë omnaröa kimang yenëa kaat pël apnaat.’ Ar pipël yaëën këkain yaauröa kaata ök yes.” ¹⁸ Pël yaëën kiri ar yaaö kaöaröere ngön kosangötë ngarangkörö pit itenak, “Tol ëak mëngkën won sëpën?” pël mëak neneren mëëa. Pël ëak, “Omën pourö pim ngönëntaan yaan sak yaaurö,” pël mëak kas èen sëp wesa. ¹⁹ Pël ëak wiap kan Yesure ruurö pit ka kësangö sëp wesak sa.

*Kemmenti umön rëauta songönte ök mëëa
(Matiu 21:20-22)*

²⁰ Ëlpamök kemmenti wëa pörek kaalak së itaangkën këra pöment umön rëak wëa, misënötëaan ëpötë pout. ²¹ Pël èen Pita itenak ngön mëëa pöt kön wiak epël mëëa. “Aköp itan. Këra kem nim umön rapënëak mëan pöment umön rëak wëëp.” ²² Pël maan Yesuuk epël mëëa. “Ar Anutuun kön wi kosang weseim ön. ²³ Ne yaap niamaan. Nampök tomön epöön, ‘Tiak i kaöökël së orö,’ pël yamëem kön selap ëak yok pangk

pël ëepën ma won pël kön nawiin pim ök mëëa pöt kë orööpnaat pël kön wi kosang wasëpna pöt kë orööpnaat. ²⁴ Pötaanök ök niamaan. Ar omën nentaan kön wiak Anutuun kimang manë pöt, ‘Yok wa,’ pël weseë kön kosang yawiin orö nirëepnaat. ²⁵ Kimang manëak omën nampë saunat arim naë wiaan pöt won wes moolan. Pël yaëen arim Pep kutömweri wë pöpök arimot tapël ent ë nuulapnaat. ²⁶ [Ën ar omnaröa saunat won wes nemoolan ëënë pöt Pep kutömweri wë pöpök arimot nemoolaan ëëpnaat.]”

*Yesure wotöökörö neneren morök elmëa
(Matiu 21:23-27; Luk 20:1-8)*

²⁷ Yesure ruurö pit kaalak Yerusalem kak së oröak Yesu ngönën tup kaöeta kakaati së wëen kiri ar yaaö kaöaröere ngön kosangötë ngarangköröere kaöarö pit pim naë së oröak ²⁸ epël mëak pëel mëëa. “Nim eprek ë yaën pipot talëpë këm ngöntak ëeimën? Talëpök pël ëëm niia?” ²⁹ Maan Yesuuk kaalak epël mëëa. “Ne ngön kopët nent pëel niamaan. Ar këët ök neaan pöt ne talëpë këmtak omnant yeëan pöt niamaan. ³⁰ Sonë i mëeima pöt talëpök maan eima? Anutuuk ma pimtök kön wiak eima? Aan kat wiim.” ³¹ Pël maan pitëmënt neneren epël mëëa. “Tiar tol mapen? ‘Anutuuk,’ pël mapenaatep pi epël niepan. ‘Tol ëënak Sonë ngönten kön wi kosang newasën yeë?’ ³² Ën, ‘Son pimtök,’ pël mapenaatak pöteta omën pourö Sonön tektek ngön yaaö omën këëp pël yamëëa pötaan kas ëa.” ³³ Pël mëak Yesuun kangiir epël mëëa. “Ten köpël,” maan Yesuuk epël mëëa. “Nookta ne talëpë këmtak yeëan pöt ök neniangan.”

12

Wain ya ngarangk utpetaröa watepang ngönte (Matiu 21:33-46; Luk 20:9-19)

¹ Yesu pi watepang ngönöt apënëak ngës rëak nent epël mëä. “Omën namp wain ya newer ngëntak em ök rëak wain ulöpörö wamp olapna yang öngöpö tëak ngarangk ëëpna ka wali nent ök rëa. Pël ëak ya omnarö ngarangk moulmëak pimënt yang wali nerek së wakaima. ² Pël ëak wë kë yaaröa akunet temanöm sëen inëen ru namp ulöp narö öpënëak ngarangk moulmëauröa naë wes mëen së oröön ³ tang möak waö elmëen elek kaalak sa. ⁴ Sëen ya pepapök kaalak inëen ru muntap wes mëen sëen kepönöök möak utpet mowesa. ⁵ Pël ëen pi kaalak muntap wes mëen së oröön mëna. Pël ëen kaalak muntarö wes mëen së oröön ngarangköröak nga elmëak narö tang möak narö mëna. ⁶ Pël ëen pimtë ru ulööpök kopëtap pimëtring wëaup pim ngönte ngaarëk öpnaat wesak wes mëa. ⁷ Pël ëen ngarangkörö piin itenak pitëmënt neneren epël mëä. ‘Omën epöp pim pepapë mor kolut pout öpnaap. Pötaanök mëmpa. Pël ëen yaat tiarimëen sëpnaan.’ ⁸ Pël mëak mënak pim sokur ya lupöökaan wilëngkëël moolëa.” ⁹ Pël mëak Yesuuk epël mëä. “Yaaweri pepapök ngarangkörö tol elmëëpën? Pi oröak ngarangk pörö mënak pim ya lupöök ngarangk ompyaö narö moulmëëpnaat. ¹⁰ Ngönën pepeweri ngön epël wia pöt sangk kelak kat nawiin yaaurö ma?
‘Wap omën ka ök yarëauröa wël ë moolëaut
Anutuuk ompyaut wesak möör wap wes yewesir.

11 Anutu pimtok pël yaalmëen itaangkën ompyaö panë yaë.’ ”

12 Yesu pi pël maan wotöökörö pit watepang ngön pöt kat wiak pi pitëmëen ko wesak ya pël wesak wali öpënëak kön wia. Pël äautak omnaröen kas ëen sëp wesak sa.

*Yesuun takis yemengkautaan morök elmëa
(Matiu 22:15-22; Luk 20:20-26)*

13 Yuta omën wotöököröak Parisiire Erotë omën narö Yesuun morök elmëepënëak wes mëa. 14 Pël ëen pit Yesuu naë së oröak epël mëea. “Rë yanuulaup, ten nim songönte ewat wë. Ni ngön kaar naën, yaap panëet yaaup. Ni isaare irëa pouröen omnant mööngkraar kangk naalmëen yaaup, omën ompyaut pëen Anutuuk ök niaut omën pourö yaap wesak rë yanuulaup. Pötaanök ni aan kat wiin. Sisa takis monat yemangk pöt pangk yeë ma won? 15 Sisa pöp takis mampen ma Anutu pimënt mampen?” Pël yemaan Yesu pi pitëm morök yaalmëa pöten itenak epël mëea. “Ar tol ëënak morök yaalnë? Mon kël nent neneë.” 16 Pël maan nent mangkën pëel mëea. “Könre yapin epot talëpëët?” Maan pit epël mëea. “Sisaëët.” 17 Pël maan puuk epël mëea. “Sisaën yaö ëa pipot Sisa mampun. Ën Anutuun yaö ëa pipot Anutu mampun.” Pël maan pit yaan sa.

*Weletakaan wal yaauta ngönte
(Matiu 22:23-33; Luk 20:27-40)*

18 Pit yesën Satusi ngönën omën narö Yesuu naë sa. Pit weletakaan wal yaaö pöt won wia pël yaurö. Pit së oröak epël mëak pëel mëea. 19 “Rë yanuulaup, Moses pi tiarimëen ngön kosang nent

epël retëng äaap. ‘Omën namp öng wak ru won wë wel wiin pöt pim nangapök kaalak öng pöp wak wë rungaap oröön pöt pim nanëpë yaö sëpnaat.’ ²⁰ Pël äën omën nanang narö 7 äak wakaima. Pël äaurö nanëp öng namp wak ru won wë wel wia. ²¹ Pël äën nang pim rakëp öng tapöp wak ru won wë wel wia. Pël äën ënëmak nang 3 pöpök öng tapöp wak ru won tapël wë wel wia. ²² Pël äaap omën 7 eporö pit öng kopët tapöp wak ru won wë wel wiin ënëmak pitëm öng kapirëpta tapël wel wia. ²³ Pötaanök omën 7 piporö öng kopët tapöp wauröep wë wal äëpna akunaöök talëpë öng sëpën?” ²⁴ Pël maan Yesuuk pitën epël mëä. “Ar ngönëre Anutuu weëre kosangöön ëngk ma e weseë irikor ngön yak. ²⁵ Weletakaan wal äënë akunaöök ar omnarö öngre omp naëngan. Kutöm enselöröa ök tek önëerö. ²⁶ Ën weletakaan wal yaauta ngön pöt, Moses pi këra kotumentëk es wëlëng yokotön itenak sëën Anutuu ngön ök mëä pöt ar sangk kelak kat nawiin yaaurö ma? Ngön pöt epët. ‘Ne, Apramre Aisakre Yakop pitëm Anutu.’ ²⁷ Anutu pi wel wiauröaap won, öp wëauröa Anutu. Ar irikor ngön yak.”

*Yesuun ngön kosang kaöeten pëel mëä
(Matü 22:34-40; Luk 10:25-28)*

²⁸ Pit Yesuring neneren ngön kaip tiktik maim wëen ngön kosangötë ngarangk namp naë së kat wiin Yesu pi këëkë wesak kaip ti yemaan kat wiak epël mëak pëel mëä. “Ngön kosang taltak kaöet?” ²⁹ Maan Yesuuk epël mëä. “Ngön kosang kaöet epël wia. ‘Israel omnarö, ar kat wieë. Anutu tiarim Aköp, pi kopëtap Omp Ak Këëp. ³⁰ Pötaan

nim lupmerre könöpre kön yawiautere weëre kosang pipot nem Omp Ak, Anutuun muumöngk wasën wiaap.’ ³¹ Pöta kar nent epël wia. ‘Nimtëen lup sant yaën tapël nim karipön elmëem.’ Ngön kosang piptepar kaöetepar, muntat il yewas.” ³² Pël maan ngön kosangötë ngarangkepök epël ök mëea. “Rë yanuulaup, ni ngönte aan kat wiin kë panë yes. Anutu pi yaap Omp Ak kë kopëtap. Pim ök namp naön. ³³ Pël ëak piin lupre kön yawiaare weëre kosangöt muumöngk pëel elmëere ën nimtëen yaën tapël nim karipëen lup sant elmëemëet pip-tak Anutuun kiri ke nentere nent ar yaaö pöt il yewas.” ³⁴ Pël maan Yesu kat wiin omnamp kön tektekring yemaan kat wiak epël mëea. “Ni Anutuun wa ngaöök nimëepna pöta temanöm yesën.” Pël maan akun pötak omnarö Yesuun pëel mapnaaten kas ëen sëp wesa.

*Yesu pimtök Kristoon pëel mëea
(Matiu 22:41-46; Luk 20:41-44)*

³⁵ Yesu pi ngönën tup kaöetak ngönën ök yamëem epël mëak pëel mëea. “Ngön kosangötë ngarangkörö pit tol ëënak Kristo pi Tewitë ëap pël aim? ³⁶ Ngëengk Pulöök Tewitën maan epël ëa.

‘Anutu puuk nem Aköpön epël yema.

“Ni wais nem yaapkëetak öm.

Pël ëaan nimëen kööre tok yaaö piporö nook nim weëre kosangöökë karök moulmëemaat.” ’

³⁷ Tewit pimtök piin, ‘Nem Aköp,’ pël mëeaupök tol ëënak Tewitë ëap pël yaë?” Pël yemaan omën ngönën tup kaöetak wëaurö kat wiin misëng pan ëa.

*Yesuuk ngön kosangötë ngarangköröaan
pepanöm mëäa*

(Matiu 23:1-36; Luk 11:37-54; 20:45-47)

³⁸ Yesu pi ngön ök maö yesem yal menak epël mëäa. “Ar ngön kosangötë ngarangköröa utpetatön ngarangk këëkë ëën. Pit ulpëen waliit mëak wa topöök omnarö koirak ërëpsawi ngön mapnaaten kent yaaurö. ³⁹ Pël ëak ngönën tupötëëre këëre imën akunatë itëkëël omën kaöaröa urötë wel aisapnaaten kent yaaurö. ⁴⁰ Pit pël yeem öng kapiröröa omnant pout pitëmëen weimeë morök elmëak omnaröak pitën kön wiin isëpënëak Anutuun kimang wali yamëëaurö. Omën ke pilörö pit kangiir akunetak könöm kësangöt koirëpnaat.”

*Öng kapir omnant wonöpë ngönte
(Luk 21:1-4)*

⁴¹ Yesu pi ngönën tupta kakaati mon yawia urta ngësnngësöök wel aisëë itenaan omnarö mon yawia. Pël yaëen omën mon kësang wieëa selap së mon kësangöt wia. ⁴² Pël yaëen öng kapir omnant won namp pi mon kot köp möa nentepar wia. ⁴³ Pël yaëen Yesuuk pim ruuröen ngön mëak epël ök mëäa. “Öng kapir omnant won epopë mon yawi eptak omën muntaröaat il yewas. ⁴⁴ Omën monaringörö pit ëlöt wiaan kopëtetepar yawi. Ën öng kapir epop pi omnant wonöpök pim wieëaut wiak won pan wesak wë.”

13

Yesu pi ngönën tup kaöet utpet sëpnaata ngönte ök

mëëa

(Matiu 24:1-2; Luk 21:5-6)

¹ Yesu ngönën tuptakaan oröak yesën pim ru nampök epël ök mëëa. “Elei, ru yanuulaup itan. Ngönën tup epët kël kosangötök taë panë wesak ök rëaap. Ompyaö pan.” ² Maan Yesuuk epël mëëa. “Peene itaangkën kësangpel ök rëaan itenak yaan pippel epël wi naöpan. Ënëmak ngaaröak wais tup epët tööl olaan kël naö naöökë rangk wi naöpan, utpet panë sëpnaat.”

Këlangön akunet orööpnaata ngönte

(Matiu 24:3-14; Luk 21:7-19)

³ Ngönën tup pöt nal komuntakël wiaan Yesu Olip tomök së wëën Pitaare Sems, Sonre En-tru pit së Yesuun pëentak epël mëak pëël mëëa. ⁴ “Omën nim yaan pöt akun taltak orööpën? Akun pöt temanön yesën oröpöt oröön ten itenak ewat sën?” ⁵ Pël maan Yesuuk ngës rëak epël mëëa. “Ar omnaröak lupöt wa irikor elniipanëën këëkë ngarangk ëën. ⁶ Naröak wais nem yapintakël, ‘Ne Kristo,’ pël niak omën selap pitëm lup wa irikor elmëëpnaat. ⁷ Ar nga yapinte kat wiak kas ëëngan. Akun kaöaö ngolöp yaëën omën pipot wet rëak orööpnaat. ⁸ Omën kur nementëkaanöröak kur nementekël nga ëëpnaat. Ën yang omp ak nampë omnaröak munt nampë omnaröaan nga ëëpnaat. Pël yaëën moupötta tapël we naöökël së möak naöökël pël ëëpnaat. Pël yaëën kaömp ngöntök kësangpel orööpnaat. Pipot öng nampë ru wilëpënëak lel yailën këlangön kat yawi pöta ök ëëpnaat.

⁹ “Ar omnaröen ngarangk këëkë ëën. Pit ar kaöaröa naë niulëën pitök maan ngönën tupötë pës

nimööpnaat pötaanök. Ar nem ruurö pël weseë pitök ar yang ngarangkre omën omp ak naröa naë ngön yaatak niulëepnaat. Pël een pitëm eöetak nem ngönte tekeri wesak manëet. ¹⁰ Akun pöt teënt pet nairpan. Wet réak ngön ompyaut yang ël epotë pangk ë pet irëpënëak äaut. ¹¹ Pötaanök ngön yaatak yanuulëen ngön tol nant man pël äak kön selap eënganok. Akun pötak Anutuuk arim lupötë anëet ök niapna pipot an. Pël een anë pöt arim ngönöt pël naëpan, Ngëengk Pulöökë ngönöt pël eëpnaat. ¹² Omën naar nanëpök nangapëen kup mowiin mëmpnaat. Pepapökta ruupëen kup mowiin mëmpnaat. Ën koröngre ruuröak ëlre pepaarëen kup mowiin mëmpnaat. ¹³ Ar nem ru sak wë pötaan omën pourö ya sangën eën kööre tok elniipnaat. Pël eëpnaatak omën weë sak wëak wel wiipnaarö Anutuuk kama öpnaat.”

Omën utpet panëet omnant utpet yewesauta ngönte

(Matiu 24:15-28; Luk 21:20-24)

¹⁴ “Ënëmak omën utpet panëet omnant utpet yewesaut wiaapanëak nga äaurek wiaan itaampunëet.” (Ar ngön epët sangk kelënëerö pöten këekë kön wiaan.) “Pël yaëen Yutia yangerak wëaurö kas rosiraöökël sën. ¹⁵ Pël yeem ka tomök öpnaapök kaata kakaati së omnant öpan. ¹⁶ Ën yaak öpnaapta kak së ulpëenre omnant öpan. ¹⁷ Elei, akun pötak ru kepringre ru kapa yemenaurö tol eëpën? ¹⁸ Ar omën kas yaaö pipot kopi akunetak orööpanëen Anutuun kimang man. Akun pötak ar yok pangk kas nasëngan pötaanök. ¹⁹ Akun pötak këlangön kaö panë kat wiinëet. Ke pil nent Anutuu

kutömre yang ket äaurekaan yewaisem e wë eptak naaröön äaut. Ënëmeta naaröön äëpnaat. ²⁰ Aköp pi akun pöt mënt wasëpënëak kön wia. Pi pël naën äa talte omën pourö kö sën. Omën yaö wesauröaan akun pipët mënt wasëpnaat. ²¹⁻²² Akun pötak kaar omën selap oröak naröak pitëmtën, ‘Ne Kristo,’ pël yaan naröak, ‘Ne tektek ngön yaaö omnamp,’ pël niaapnaat. Pit omnarö morök elniin pitëm ënëm äënëak retëng weëre kosangringöt äëpnaat. Yaap, pit omën Anutuu yaö wesauröeta morök elniak pël äëpnaat. Pötaanök nampök, ‘Kristo e oröak wë,’ pël yeniaan nampök, ‘Kristo ëngkrek oröak wë,’ pël yeniaan pöt kat mowiingan. ²³ Ne omën pöt naaröön wiaan ök yeniak. Pötaanök ënëmak yaaröön ëngk ma e wasnganok.”

*Omën Këëpë orööpnaata ngönte
(Matu 24:29-31; Luk 21:25-28)*

²⁴ “Akun pötak omnarö këlangön kat wi pet yairën këtëp röök ulöpnaat. Pël äën ngoonöpta ngaap yesën ²⁵ ariat kutömweriaan tiak yengentiin kutömweri omën weëre kosangringöt këlok sëpnaat. ²⁶ Pël yaëën Omën Këëp ne weëre kosangre iere kasir nemotring kutöm kepilötë yaaröön itaampnaat. ²⁷ Pël äën nem enselörö wes mëën së nem omën yaö wesaurö yang we naöökaan naöök, oorekaan öngkrek, kutömre yang kauteparëëlaan wa top elmëëpnen äa.”

*Këra wasmentë ngönte
(Matu 24:32-35; Luk 21:29-33)*

²⁸ “Ar këra wasmentë yaë pöten kön wieë. Këra pöment ëp këre sak wil yewatën itenak kopi akunet temanöm yes pël yewas. ²⁹ Pöta ök omën yeniak

epot jaaröön itenak pöt, ‘Pim waisëpna akunet temanöm sëen waisëpënëak yaë,’ pël wasënëët.
³⁰ Ne yaap niamaan. Omën e wë epörö wel wi won nasën wiaan omën yeniak epot orööpnaat.
³¹ Kutömre yang eptepar won sëpnaatepar. Ën nem ngön epët won nasëpan.”

*Omën Këepë akunet köpël wë pöta ngönte
 (Matiu 24:36-44; Luk 17:26-30, 34-36)*

³² “Omnarö ar omën pötë orööpna akun kë panëëten ëwat naön. Ën ensel kutömweri wëauröere Anutuu Ruup neenta ëwat naön. Pep pimtökëër ëwat wë. ³³ Ar nem waisuma akuneten köpël wë. Pötaan ngarangk ëak ngaire wa kom ëeim ön. ³⁴ Omën namp ka wauret wiaan yang wali nerek sëpënëak pim inëënörö ngarangk moulmëak neenem ya ngönöt mëak kaata ngarangkëp ngai ëëpënëak mapnaat. ³⁵ Pöta ök arimtë wëwëat ngarangk këëkë ëeim ön. Ka pepap pi wiap kanök ma röökre elpamën yaëen ma wangam kanök orööpën pöten köpël wë pötaan ngarangk ëeim ön. ³⁶ Ar om ka ureim wëen teënt wais oröön yaan sënganëen. ³⁷ Ngön epët ar omën pouröen ök yeniak. Ngarangk këëkë ëeim ön.”

14

*Yesu mëmpënëak kup wia
 (Matiu 26:1-5; Luk 22:1-2; Son 11:45-53)*

¹ Kaömp yis namëenöt yenaare Anutuu mait elmëa akunetepar temanöm sëpënëak yaëen kët nentepar wiaan kiri ar yaaö kaöaröere ngön kosangötë ngarangkörö Yesu ëlëep wak mëmpënëak ngön ë kopëta wesa. ² Pël yeem epël

mëea. “Omnarö pit tiarring nga elpanok akun kësangtak pël naëngan.”

*Öng nampök Yesu i köp nga kampët lë momëa
(Matiu 26:6-13; Son 12:1-8)*

³ Yesu pi Petani kak Saimon kësë ëaup pim kaatak së ilëak wëa. Pël ëak kaömp yenem wëen öng nampök i köp nga kamp ompyaö sum kësangring nent kep ompyautaring wak së rëak kepönöök pout lë momëa. ⁴ Pël yaalmëen omën pörek wëauröakaan naröak neneren këepöt ngön epël mëea. “Omën sum kësangringët oröp ëen utpet yewas? ⁵ I kamp ompyaö piptak mon 300 kina il wesak koirën omën omnant wonörö mangkën pangk ëëpnaatep.” Pël mëak öng pöpön ngön kosang mëea. ⁶ Pël yemaan Yesuuk epël mëea. “Pël mangan. Ar tol ëënak maan pi ya këlängön kön yawi. Pi neen ompyaö pan yaalnë. ⁷ Omnant wonörö pit akun wali arring wëen sant elmëenëak pöt yok pangk pël elmëenëët. Ne pöt, arim naë akun wali naön ëëmaap. ⁸ Öngöp pi pim elnëepnaal yaalnë. Ne teënt wel wiin yang kel neweerëpnaat. Pötaan tiarim yeë pöl nem koröpöön kan yaö yaalmë. ⁹ Ne yaap niamaan. Ngön ompyaut yang ëlötë aö sëen pangk ëëpnaal öng epopë nem koröpöön kan yaö yaalmë epta gönteta aö sëen pangk ëëpnaat.”

*Yutasök Yesuun kup mowiipënëak mëea
(Matiu 26:14-16; Luk 22:3-6)*

¹⁰ Akun pötak Yesuu ru 12 pöröakaan namp yapinte Yutas Keriot kakaanëp puuk kiri ar yaaö kaöaröa naë së piin kup mowiipënëak war wesak ök mëea. ¹¹ Pël ëen pit kat wiak ya kë sak sum

mampënëak mëëa. Pël maan pi Yesuun kup mowiiipënëak kan ap weseima.

Yesure ruurö mait kaömp na

(Matiu 26:17-25; Luk 22:7-14, 21-23; Son 13:21-30)

¹² Kaömp peret yis namëënöt yena akun ngëëngktak Anutuu mait elmëautaan kiri sëpsëporö yamöa akunet temanöm yesën Yesuu ruuröak piin epël mëak pëël mëëa. “Ka taltak së Anutuu mait elmëa akunetak kaömp nempenaat ar ëak kopëta wasënëak kent kön yawiin?” ¹³ Pël maan ru naarën epël mëak wes mëa. “Arip kak së oröak omën namp i kepit wak wëen koirak pöt pim ënëm sën. ¹⁴ Pël ëak kaatak yeilaan pöt ilëak ka pepapön epël ök man. ‘Rë yanuulaupök, “Nem ruuröaring ka taltak Anutuu mait elmëauten kön wiinaan kaömp nën,” pël ya,’ pël man. ¹⁵ Pël ök maan ka kaö ngaarëk nent urre korumön ëak ompyaö wesauten pet elniin pötak tiarimëen kaömp ar ëak kopëta wasën.” ¹⁶ Pël maan ruaar kak së oröak mëëaul ëak mait kaömpöt ar ëak kopëta wesa.

¹⁷ Wiap kan Yesu pi ru 12 pöröaring ka pötak së ilëa. ¹⁸ Pël ëak kaömp yenem Yesuuk epël ök mëëa. “Ne yaap niamaan. Arëkaan nampök neen kup mowiiipnaat. Neering kaömp yenem wë eporö arëkaan.” ¹⁹ Maan ruurö pit ngës rëak pöppöp epël mëak pëël mëëa. “Aköp, nook ma?” “Aköp, nook ma?” pël maö sa. ²⁰ Pël maan mëëa. “Ru 12 arëkaan namp neering kaömp peret iistak wariak mangkën yen epopök. ²¹ Omën Këep ne ngönëntak nemëen ëa kan pöök së wel wiimaap. Ën nemëen

kup mowiipna pöp, elei, kangut kësang pan öpnaap. Pim ëlëpök nawilën ëanëën ompyaö ëan tapön.”

Kë mena

(Matiu 26:26-30; Luk 22:14-20; 1 Korin 11:23-25)

²² Pit kaömp yenem Yesuuk kaömp nent wak Anutuun yowe mëak pel menak epël mëëa. “Epët nem mësepëtak wa neë.” ²³ Pël mëak wain kelön nent wak Anutuun yowe mëak mangkën pourö na. ²⁴ Yenën mëëa. “Epët nem iit. Arimëën il yoolaan Anutuuk sulöp ngolöpët taë yewas. ²⁵ Ne yaap niamaan. Yangerak eprek wain iit peene nëën pet yair. Aarring kaalak nanën wë ënëmak akun kaöaöök Anutuu naë wain i maim nent nëmpenen ëa.”

Yesu pi Pitaë yak mowasëpnaaten ök mëëa

(Matiu 26:31-35; Luk 22:31-34; Son 13:36-38)

²⁶ Pit kaömp na pet irak ngönën tan nent mëak kakaan oröak Olip tomökël sa. ²⁷ Kan kourak yesem Yesuuk epël mëëa. “Peene eptak ar pourö ne sëp newesak kas sënëët. Arim pël ëënë pöt ngönëntak ngön nent epël wia. ‘Ne sëpsëp ngarangkep mëngkën sëpsëporö repak sëpnaat.’ ²⁸ Ne yaap wel wiin weletakaan wal ë neulëën wet rëak Kalili yangerak së wëën ar ënëm waisënëët.” ²⁹ Pël maan Pitaak epël mëëa. “Eporö sëp niwesak kas sëpën koröp. Ne pöt, pël naëngan pan.” ³⁰ Pël maan Yesuuk epël mëëa. “Ne yaap niamaan. Peene röök eptak kokor ngön nentepar naën wiaan ni akun nentepar nent yak newasumëët.” ³¹ Maan Pitaak epël mëëa. “Nimënt

yanimëngkem ne nempënëak yaan pöteta yak nani-wasën eëmaap.” Maan ru pim karurö kaamök ëak tapël mëäa.

*Yesu pi Kesemani ngësöök Anutuun ök mëäa
(Matiu 26:36-46; Luk 22:39-46)*

³² Pörekaan yesem yang lup nenta yapinte Kesemani pörek së oröak Yesuuk ruuröen epël mëäa. “Ar eprek wëen ne ëngkrek së Anutuun kimang memaan.” ³³ Pël mëak Pitaare Semsre Sonringörö koirak sa. Yesem ngës rëak ya këlangön kön wiak ya ngës pan ëa. ³⁴ Pël yeem epël mëäa. “Ne ya këlangön panë yeem wel wiima yangap yaë. Pötaanök kosang newesak neering itiit öpa.” ³⁵ Pël mëak kot nent ëngkël së ë kosaö yangerak we-sirak këlangön akunet Pepapök kat wiin pël naën eëpnaat eën pöt mop mowiipënëak kimang mëäa. ³⁶ Pël yeem epël mëäa. “Pep ni omnant poprak naën yaaup. Pötaanök ni kön wiin pangk eën pöt këlangön nem naë orööpënëak yaë epot mop wasum. Nem könöök won, nim könöökë wiaul eëm.” ³⁷ Pël më pet irak kaalak së itaangkën ka uraan Pitaan epël mëäa. “Saimon, ni tol eënak ka uraan? Kot nent neering itiit naöngan ma? ³⁸ Moröktak wiap sënganëen lup itiit wë Anutuun kimang maë. Arim lupöt kengkën yeetak koröpöt könöm yaalni.” ³⁹ Pël mëak kaalak së kimang mëäa tapët kaalak mëäa. ⁴⁰ Kimang më pet irak kaalak së itaangkën ka ureëa. Pit ka urakaim olëak wal eën pangk naën eën ngön nent nemaan ëa. ⁴¹ Pël eën kaalak së kimang mëak waisën akun nentepar nent sëen epël mëäa. “Ar om ka könkön ureim wë ma? Peene epët nemëen kup mowiipna akunet

temanöm yes. Omën Këep nemëen kup mowiak omën utpetaröa moresi neulëepnaat. ⁴² Wal ëen sëpa. Omën nemëen kup mowiipnaap e yaarö.”

Yesu wali wa

(Matiu 26:47-56; Luk 22:47-53; Son 18:2-12)

⁴³ Yesu pi pël yamëem wëen pim ru 12 pöröakaan namp yapinte Yutas pöpring omën kësang pan kiri ar yaaö kaöaröere ngön kosangötë ngarangköröere kaöarö maan inre tang wak së oröa. ⁴⁴ Yutas Yesuun kup mowiipna pöp wet rëak pitën epël mëea. “Ar ëwat sënëen tot numaatak pël yaëen tapöp wesak wali wak taintaë wesak wak sën.” ⁴⁵ Pël mëak pi teëntom Yesuu naë së, “O Aköp,” pël mëak tot na. ⁴⁶ Pël yaalmëen itenak wak kosang wesa. ⁴⁷ Pël yaëen ru piiring wëauröakaan nampök pim öpwer yepatuukaan tëak kiri ar yaaö wotöököpë inëen ru namp möak pim katëep per olëa. ⁴⁸ Pël yaëen Yesuuk epël mëea. “Ar neen ngaap wesak ne wali neönëak inre tang wak yewais ma? ⁴⁹ Ne kët ël epotë ngönën tup kaöetak arring wëaup. Pël ëen ar akun pötë neneön ëaurö. Pël ëaap epël yaalnëen ngönën pepeweri nemëen retëng ëa pöt kosang yes.” ⁵⁰ Pël yemaan pim ruurö sëp mowesak kas sa.

⁵¹ Pël yaëen yokot ulwas namp poë koröpö pëen ureëaup pim ënëm yesën ⁵² wali wëen poë koröpö wil menak kas pöömpö sa.

Yesu kiri yaaö wotöököpë kaatakël mësak sa

(Matiu 26:57-68; Luk 22:54-55, 63-71; Son 18:13-14, 19-24)

⁵³ Pit Yesu mësak kiri ar yaaö wotöököpë naë së wëen kiri ar yaaö kaöaröere ngön kosangötë

ngarangköröere kaöarö wa top äa. ⁵⁴ Pël äen Pita pi änemänem sa. Pël äak kiri ar yaaö wotöököpë ka tomök oröak emöökë kakaati së ilëak pit Yesu tol yaalmë pöt itaampënëak ngai omnaröa tekarak wel aisëak es mor yesa. ⁵⁵ Pël äen kiri ar yaaö kaöaröaere kansol pourö Yesu mëmpnaan omën naröak kaar rëak pim utpet äautön mapënëak ap wesa. ⁵⁶ Pël yeem omën selap pan pimëen kaar maan pitëm ngön pöt mëngkre mëngk naën äa. ⁵⁷ Pël yaëen omën naarök kaar epël mëäa. ⁵⁸ “Ten epël aan kat wiaut. ‘Ne ngëengk tup omën moresök ök rëa epët tööl olëak kët nentepar nent omën moresök ök nerapanë nent ök remaat.’” ⁵⁹ Pöteta aan mëngkre mëngk naën äa. ⁶⁰ Pël äen kiri ar yaaö wotöököpök pitëm tekarak wal äak Yesuun epël ök mëäa. “Pitëm nimëen ngön ya epëten tol yewasën? Ni kangiir nent naëngan ma?” ⁶¹ Pël maan Yesu pi nerek wak nemaan wëen kiri ar yaaö wotöököpök epël mëak pëel mëäa. “Ni Kristo Yaya Yemak pöpë Ruup ma?” ⁶² Pël maan Yesuuk kangiir epël mëäa. “Nimtë yaan pi tapët. Pötaanök ne niamaan kat wieë. Änëmak Omën Këep ne Anutu weëre kosangëp pim yaapkëel wel aisëak kutöm kepilötë yewaisën it nengempun sa.” ⁶³ Pël maan kiri ar yaaö wotöököp ya utpet pan äen pimtë ulpëenëp keli yoolëem pim omnaröen epël ök mëäa. “Tol äen omën munt narö piin ngön mapnaaröen kaalak ap weseim öpen? ⁶⁴ Pi Anutu il yemowasem utpet wesak yaan ar yok kat wia. Ar tol yak?” Pël maan epël mëäa. “Pi utpet yaarek wel wiip.” ⁶⁵ Pël mëak naröak ngës rëak waasöp ngës menak itöörarë ngep elmëë möak, “Talëpök

yanimö?” pël mëak polisörö mangkën pitök wak möa.

Pitaak Yesuun yak wesa

(*Matiu 26:67-75; Luk 22:56-62; Son 18:15-18, 25-27*)

⁶⁶ Pita pi ka tomök ëmöökë kakaati wëen kiri ar yaaö wotöököpë inëen koont nampök së ⁶⁷ itaangkën Pita es mor yesën itenak epël mëea. “Namp, ni Yesu Nasaret kakaanëpring wëaup.” ⁶⁸ Pël maan pi yak wesak epël mëea. “Ne nim yaan pipten ëngk ma e yewas.” Pël mëak ëm kanrak yaaröön kokor ngön ëa. ⁶⁹ Pël ëen inëen koontup piin itenak kaalak omën naë wëauröen epël mëea. “Yaap, pitëkaan omën namp epop.” ⁷⁰ Pël maan pi kaalak yak wesa. Pël ëak akun kot nent wë olëak omën pim naë wëauröak epël mëea. “Ni yaap pitëm toktakaanëp, Kalili omnamp.” ⁷¹ Pël yemaan Pita pi kosang panë wesak ngön köntak epël mëea. “Ne Anutuu eöetak omën arim yak pipopön köpëlëp.” ⁷² Pël yemaan kokor ngön aan nentepar ëa. Pël ëen Yesuuk ngön epël mëea pöt kön wia. Kokor akun nentepar ngön naën wiaan akun nentepar nent yak newasumëep mëea pöten kön wiak yaköm ëen ing kaö ëa.

15

Yesu Pailatë naë wak sa

(*Matiu 27:1-2, 11-14; Luk 23:1-5; Son 18:28-38*)

¹ Ëlpam walën kiri ar yaaö kaöaröere ngön kosangötë ngarangköröere kaöaröere kansol pourö wa top ëak Yesu mempnaata ngönte kosang wesa. Pël ëak wii tëak naröak mësak së Pailatë naë moulmëa. ² Pël ëen Pailatök epël mëak pëel mëea.

“Ni Yuta omnaröa omën omp aköp ma?” Maan “Yok yaan pi tapët,” pël mëëa. ³ Pël yemaan kiri ar yaaö kaöarö pit ngön kësang panë kosang wesak ök mëëa. ⁴ Pël yaëën Pailat pi Yesuun epël mëak pëel mëëa. “Pit nimëën ngön könöm wesak yaan tol ëënak kat wieëak nerek naën yaën?” ⁵ Pël maan Yesu pi ngön kangut nemaan pan yaëën Pailat pi yaan sa.

Pailatök Yesu mëmpënëak mëëa

(Matiu 27:15-26; Luk 23:13-25; Son 18:39-19:16)

⁶ Krismaki poutë akun kësang pötak yang ngarangkëp pi omnaröak omën namp wii kaatakaan wes mëepënëak maan pöt wes më pël yeëa. ⁷ Akun pötak omën namp wii kaatak wëa yapinte Parapas. Puuk omën muntaröa wotöök wëak nga yaalem namp mëna. Pël ëën pötaan wii kaatak ulmëa. ⁸ Pël ëën omën selap pit Pailatë naë së wa rongan ëak krismaki poutë yaalmëaul elmëepënëak ök mëëa. ⁹ Pël ëën Pailatök epël ök mëëa. “Yuta omnarö arim omp aköp mait elmëak wes nimëëmaan. Kat wiin pangk yaë ma?” ¹⁰ Yuta omën kaöarö Yesuun om pas kaaö kön wieë wii kaatak moulmëa pöt pi ëwat wëak pël mëëa. ¹¹ Pël maan kiri ar yaaö kaöaröak omnaröen Parapas Yesuu urtak wilak wes mëepnaan mapënëak këk mëëa. ¹² Pël yaëën Pailatök kaalak epël mëak pëel mëëa. “Pël ë kosang yewas pöt arim omp ak pël yemak pöp tol ëëm?” ¹³ Maan elek wiak mëëa. “Pi këra yetaprak wel wiip.” ¹⁴ Maan epël mëëa. “Omën epop utpet oröp nent ëa?” Maan rangkrangk ngön ë olëak epël mëëa. “Këra yetaprak wel wiip.” ¹⁵ Pël maan Pailat pi pitëm

kentöt pet irëpnaak yak Parapas wes mëa. Ën Yesuun pöt maan pol koröp wapötringöök momöak këra yetaparak mööpënëak ngaaröa ngësë wes momëa.

Ngaaröak Yesuun ököökre waswas elmëa

(Matiu 27:27-31; Son 19:2-3)

¹⁶ Pël ëën ngaarö pit Yesu mësak oröak së yang ngarangkepë ka kaö nerak ulmëak maan nga omën pourö pim naë wa rongan ëa. ¹⁷ Pël ëak ngaaröa ulpëën köp möa namp momëak wii öng oröauuk ul ket ëa nent kepönöök mowaëa. ¹⁸ Pël elmëak rar rë mowesirak epël mëëa. “Yowe, Yuta omnaröa omp aköp.” ¹⁹ Pël mëak kalaö naöoring kepönöök momöak waasöp ngës menak rar rë mowesirak ngëengk yemowesaul ököök elmëa. ²⁰ Ököökre waswas pël elmëak ulpëën köp möaup përeak kaalak pimtëep më moulmëak këra yetaparak mööpënëak mësak sa.

Yesu këra yetaparak möa

(Matiu 27:32-44; Luk 23:26-43; Son 19:17-27)

²¹ Kamtaöök yesem omën namp koirra yapinte Saimon, Sairini kakaanëp, Alesantaare Rupas pi-arpim pepap. Pi yaakaan yewaisën koirak këk maan Yesuu këra yetapër waalën sa. ²² Yesem yang lup nenta yapinta Kolkota, tiarim ngöntak Kepön Kos pötak, së oröa. ²³ Pël ëak wain iitaring i kön kat yokola nent irikor ëak nëmpënëak mangkën kaaö ëa. ²⁴ Pël ëën pit këra yetaparak möak pim ulpëënre poë koröpöt narö nant öpënëak ngasamtak wia. ²⁵ Pit këtëp kot nent luptakël yaaprën 9 kilok pötak möa. ²⁶ Pël ëak pim kepön löötak epël retëng ëa. “Epop Yuta omnaröa omën omp aköp.” ²⁷ Pël ëak

ngaare kékain omën naar, namp yaapkëel namp katnëel, mö ulmëa. ²⁸ [Pël èen ngönëntak epël ëa pöt kë oröa. “Omën utpet yauröa rongantak ulmëaup.”] ²⁹ Pël èen omnarö sak waisak yeem piin sömre ëlakëer kepön keke elmëak epël mëea. “Aë, ni, ‘Anutuu ngëëngk tupët tööl olëak kaalak akun nentepar nent ök remaap,’ pël ëauppe ³⁰ nimtë koröpö kaamök ëem. Ni yaap Anutuu Ruup pöt këra yetaprakaan ent ëak ira.” ³¹ Pël yemaan kiri ar yaaö kaöaröere ngön kosangötë ngarangkörö pit tapël ökre was elmëak neneren epël mëea. “Pi omën muntarö kaamök yaaupök pimtëen poprak yaë. ³² Pi Kristo, Israel omnarö tiarim omën omp aköp pöt këra yetaprakaan ent ëak irap. Pël èen tiar itenak piin kön wi kosang wasëpenaan.” Pël yemaan omën ngësgës mö ulmëa pöarta tapël utpet wesak mëea.

Yesu wel wia

(Matiu 27:45-56; Luk 23:44-49; Son 19:28-30)

³³ Këtëp luptak 12 kilok pötak wëen yanget köö olëak wieë së 3 kilok ëa. ³⁴ Pël èen 3 kilok këtëp tingk wesak yengmaan Yesu pi ngön ëak epël mëea. “Eloi, eloi, lama sapaktani?” Pöt tiarim ngöntak epël. “Nem Anutu, nem Anutu, ni tol èenak ne sëp yewenasën?” ³⁵ Pël yemaan omën pörek taueëaurö pit pöten kat wiak epël mëea. “E kat wieë. Eli-aan merëk yemaap.” ³⁶ Pël yaan omën namp pöömpö së i kaö kel newer wain i som yaautak wariak këkalëp kautak wa tèak Yesu nëmpënëak yemangkem epël mëea. “Kora. Elia pi wais kaamök elmëepën ma won pöten itempa.” ³⁷ Pël yemaan Yesu pi merëk kaö mëak wel wia.

³⁸ Wel yawiin ngönën tup kaöetak poë koröp kësang ngeröök uteëaumpel oorekaan luptak keliak nempelnempel ëa. ³⁹ Pël ëën ngaaröa wotöököp Yesu pim koëel tau wëaup pi itaangkën Yesu wel wiin epël ëa. “Omën epop yaap Anutuu Ruup.”

⁴⁰ Yesu yamöön öng Kalili yangerakaan pim ënëm yesem kaömpre omnant kaamök elmë ima pörö kamaarek wë iteneëa. Öng pël ëa pöröakaan narö eporö. Maria Matala kakaanëpre Maria muntap Sems kotupre Yose pöaarë ëlëpre Salomi pörö. ⁴¹ Pit Kalili yangerakaan Yesuu ënëm inëen elmë imaurö. Pitëmënt pëen won, öng munt naröeta Yesuring së Yerusalem kak wakaima.

Yesu yang kel weera

(Matu 27:57-61; Luk 23:50-56; Son 19:38-42)

⁴² Kë yesa akun ngëengket ëlpamökëen wiaan omnant kön yaaö akuneta wiap kanök Yosep Ari-matia kakaanëp sa. ⁴³ Pi kansolöröa wotöök wë Anutuu wa ngaöök nimëëpnaaten kent kön wieimaup. Puuk kas kön nawiin Pailatë naë së Yesuu sokuren ök mëëa. ⁴⁴ Pël ëën Pailat pi teënt wel wia pöten yaan sak nga omnaröa wotöököpön yas maan sëen pëel mëëa. ⁴⁵ Pël ëën nga omnaröa wotöököpök “Teënt wel wia,” pël maan kat wiak Yosepön sokur öpnaaten kuure mak mëëa. ⁴⁶ Pël maan Yosep pi së poë koröp kölam naö sum ëak së Yesuu sokur yetaprakaan ent ëak poë koröp pöök kör koëak wak së pimtëen wesak kël öngöp tëa naöök wiak kël kaö naö kur kaip tiak kanrak il wari ulmëa. ⁴⁷ Pël yaëen Maria Matala kakaanëpre Maria Yoseë ëlëp piarip itena.

16

Yesu wal ëa

(Matiu 28:1-8; Luk 24:1-12; Son 20:1-10)

¹ Kë yesa akunet pet irën Maria Matala kakaanëpre Maria Semsë ëlëpre Salomiiringörö pit Yesuu sokurak kolap köp nga kamp ompyaut wa mëepënëak sum ëak kopëta wesa. ² Pël ëak Sante ëlpam yewalën oröak kan kourak yesën këtëp apra. ³ Pël ëën yangaö temanöm yewasem neneren epël mëëa. “Yangaöökë kanrakaan këlö talëpök wa pëlëer niwiipën?” ⁴ Pël mëak itaangkën kël kësang pö wa pëlëer wieëa. ⁵ Pël ëaan yangaöök ilëak itaangkën omp ulwas namp ulpëen kôlam waliip mëaup yaapkëel wel aisëaan itenak yaan sa. ⁶ Pël yaëen epël mëëa. “Yaan sëngan. Ar Yesu Nasaret kakaanëp yetaprak möaupön itaampunëak waisan. Pi eprek won wia. Yok wal ëa. Ur koseten iteneë. ⁷ Ar së pim ruuröere Pitaan ök man. ‘Pi Kalili yangerakël arimëen wet rëak sëpënëak ök niaaup. Pörek së itaampun.’” ⁸ Pël maan öngörö kas utpet ëak reireë urö yangaöökaan oröak kas pöömpö sa. Pël ëak kas panë ëën omnaröen ök nemaan ëa.

Yesuuk Maria Matala kakaanëp ëö pet elmëa

(Matiu 28:9-10; Son 20:11-18)

⁹ [Yesu pi Santeetak ëlpam yewalën wal ëak wet rëak Maria Matala kakaanëp ngaan urmer 7 ëak waö ë momëa pöp ëö pet elmëa. ¹⁰ Pël ëën së piiring wëaö muntarö ingre ya ilak aim wëen ök mëëa. ¹¹ Pël ëën Yesu pi wal ëak wëen öngöp itena ngön pöten kat wiin kë won ëa.

Yesuuk ru naarën öö pet elmäa
(Luk 24:13-35)

¹² Akun nentak ingre mor sauröakaan omën naar kak nerekë sêpënëak yesën kan kourak möönre koröp maim wak öö pet elmäa. ¹³ Pël elmëen piarip sê ru muntaröen ök maan kat wiin tapël kë won ëa.

Yesuuk ru 11 pöröen öö pet elmäa
(Matiu 28:16-20; Luk 24:36-49; Son 20:19-23)

¹⁴ Ënëmak ru 11 pörö wa top ëak kaömp neim wëen öö pet elmäa. Pël ëak wal ëak wëen ite-nauröak ök maan pitëm lupöt il wariak wëen kön wi kosang nemowasën ëa pötaan kos elmäa. ¹⁵ Pël elmëak epël ök mëëa. “Ar yang ël epotë yesem omnaröa wëaul ngön ompyaut ök man. ¹⁶ Kön wi kosang yewesautaring i mëepnaap pi kutömweri yaö sêpnaap. Kön wi kosang yewesaut wonöp pi pöt es parëaöökëen yaö sêpnaap. ¹⁷ Kön wi kosang yewesautaring öpnaarö nook weëre kosang mangkën retëng ke nentere nent epël ëepnaarö. Nem yapintak urmerarö waö ë momëepnaat. Ngön köngköm ngolöpöök apnaat. ¹⁸ Kamalörö moröak mësël ëëpnaat. I nak wel yawiaut nëen utpet nemowaspan. Yauman yaauröa rangk pitëm moröt mowiin ompyaö sêpnaat.”

Yesu kutömweri isa
(Luk 24:50-53; Ngön 1:9-11)

¹⁹ Aköp Yesu pi ngön pipël ök më pet irën Anu-tuuk wak kutömweri isa. Pörek sê pim yaapkëetakël wel aisëak wë. ²⁰ Pël ëen pit kaare yang ël epotë pim ngönte aö sa. Pël yaëen Aköpök kaamök elmëak retëng nentere nent yaalmëem pim ngön yaaö pöt yaap pël pet elmäa.]

NGÖNËN PEPEWER
The New Testament in the Weri Language of Papua
New Guinea
Nupela Testamen long tokples Weri long Niugini

copyright © 1984 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Weri

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2012-10-23

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 22 Feb 2024 from source files dated 31 Aug 2023

ec1ac06d-1c8c-5be3-8326-dcf0ceacd4c2